

«JEG ELSKER DEG, AKKE HAKK!»

RAPPORT OM EN TOÅRIG INNOVASJON

MED FOKUS-METODIKKEN

OG LEKBASERT SYSTEMATISK BEGREPSUNDERVISNING

OVERFOR TRE TOSPRÅKLIGE BARNEHAGEBARN

Toril Karstad

Bakgrunnen for prosjektet

I mange år har jeg brukt, og videreutviklet, metodene til Nyborg og Skjelfjord i arbeidet med skolebarn. Nyborgs systematiske begrepsundervisningsmodell (BU) ble videreutviklet til bruk i hele førsteklasse. Her introduserte jeg såkalte action-timer der alle barna var i aktivitet på én gang. Denne unorske betegnelsen ble av BU-eksperten Andreas Hansen betegnet som et nytt tilfang til BU-modellen. Gjennom hans mangeårige kursrekke om BU i Nord-Norge ble rapporten om denne innovasjonen i 2004-05 benyttet.

Skjelfjords artikulasjonsbevissthetstrening ble videreført ved at jeg lagde egne språklydsanger – også til de spesifikke østlandslydene, med Skjelfjords velsignelse. Jeg koblet disse sammen med Frosts helhetslesemetode, som går ut på at detaljarbeidet skal knyttes til hel tekst. Elevene lærte sangene utenat og bearbeidet deretter sangteksten på ulike måter: puslet, stavelsesdelte eller orddelte den, fylte inn det som manglet osv. Dette førte både til bevisstgjøring og automatisering av språklyd–symbol-koblingene i tillegg til utvikling av ordforråd, setningsstrukturer og Word-funksjoner. Fagboka *Kreativ og begrepsbasert skriftspråklæring* (Karstad, 2020, Universitetsforlaget) skildrer blant annet disse metodene.

Fra høsten 2014 videreutviklet jeg begrepsundervisningsmodellen (BU) til bruk med barnehagebarn. Dette var simultant tospråklige barn. Etter hvert som barna jeg underviste, ble klare for det, øvde jeg dessuten inn fonembevissthet på lekpregede måter. På oppfordring lærte jeg det ene barnet å lese og skrive før skolestart. Deler av Fokus språklydsanger og arbeidshefter for førsteklasse ble benyttet, likeså megabokstavkort som legges bortover gulvet. Vi prøvde dessuten ut app-en *Fokus symbolpusling* som er publisert på hjemmesida *viavers.no*, som er under utvikling i skrivende stund.

Et hovedprinsipp i arbeidet med barnehagebarn er å *koble begreps-, fonem- og bokstavlæringen til aktiviteter og lekpregede oppgaver*. Bruk av hele kroppen er viktig, spesielt for kinestetiske barn. Det er også viktig å bygge på barnas sterke sider, så mestringsforventningene kan øke. Blir en oppgave for utfordrende og angstprovoserende, bør man kutte tvert av. Jeg legger dessuten vekt på å gi hyppige, konkrete tilbakemeldinger på godt gjennomførte oppgaver. Barna skal stadig høre hva de nå mestrer, som de ikke kunne før. Dette er blant annet en arv etter Nyborg.

barnehagebarna jeg har undervist, har engelsk og norsk som sine førstespråk. Ett av barna strevde med å lære begge språkene sine. Dersom flerspråklige barn skal ha en fordel av å være flerspråklige, er det viktig at de får et rikt ordforråd og begrepsapparat på minst ett av språkene. Hvis de får en grundig begrepsopplæring på *skolespråket*, vil de dessuten møte godt forberedte til skolegangen. Benytter man Montessori-materiell, er det fornuftig å tenke og snakke i BU-termer. Da blir begrepene bevisstgjorte, og de blir bedre lært enn om barna bare driver med sansemotorisk trening. Et hovedprinsipp er at barna ikke skal overlates til seg selv, men stimuleres gjennom samtale og benevelser under arbeidet.

Nedenfor er kronologiske referater fra undervisningen og kommunikasjonen med familiene. Her får leseren en oversikt over materiell og aktiviteter som har vært benyttet med barn på to til fire år og fram til de var fire til seks år. En del av ideene som ble utviklet i denne perioden, er også skildret i fagboka (Karstad, 2020). Det barnet som er undervist mest i denne perioden, skal vi kalle Daniel. Ann var Daniels lillesøster, og Peter gikk i samme barnehage som søskenparet. Gjennom rapporten benyttes forbokstavene deres. Ved oppstart var **D** 3,10 år, **A** var 1,11 år, og **P** var 4,5 år.

Stange, oktober 2020, Toril Karstad

Innhold

2014.....	5
17. november: Montessori-inspirerte oppgaver som barna velger selv.....	5
18. november: Montessori-inspirerte oppgaver som barna velger selv.....	5
20. november: Montessori/Nyborg-inspirerte oppgaver: Lek med vann og arbeid med rommål	6
26. november: Undervisning om trekantform og dyr/natur.....	6
26. november: Eventyrpose om Bukkene Bruse	7
27. november: Eventyrpose om Gullhår og de tre bjørnene. Trommesett og grytelokk.....	7
1. desember med P: Lage gjenstander av papir	7
3. desember med D: BU – Selektiv assosiasjon med overbegrepet farge og underbegrepet gul.....	8
2015.....	9
7. januar med D: Forming, lage en historie på bilde, sortere etter farger, benevne.	9
23. januar med P: Fokus om I og i, hel time på klokka	9
25. januar med P: Bokstavene og lydene I og L.....	9
31. januar med D: BU angående symbol, farge og form	10
4. februar med D: Selektiv assosiasjon og selektiv diskriminasjon rød farge; flyttetelling	10
6. februar med D: Flyttetelling, operere på antall (gjøre antallet større eller mindre)	11
9. februar med D: Flyttetelling og antallsbegrep, gjøre antallet større	12
11. februar med D: finmotoriske øvelser, musikkinstrumenters lyd og navn.....	13
23. februar med D: Selektiv assosiasjon med rød farge, operere på antall, rettlinjet form	13
25. februar med D: Rettlinjet form.....	13
26. februar med D: Farger, flyttetelling, peketelling.....	14
2. mars D og P: Farge og antall, formbegreper	14
4. mars med D og P: Stillingsbegreper	15
6. mars med D og P: Stillingsbegreper	17
9. mars med D: Stilling, flyttetelling, ta-på-telling og farger	18
11. mars med D og P: Stillingsbegreper	18
16. mars med D og P: BU – sammenligne vekt, dyrs vekt, stilling, gjøre antallet likt	19
18. mars epost til foreldrene:.....	21
18. mars med D: Stilling, repetitive sanger, likheter og forskjeller, gjøre antallet likt.....	22
27. mars med P og D: Sammenligninger av størrelse, vekt. Gjøre antall likt og forskjellig.....	24
4. mai med D: Selektiv assosiasjon med formbegrepet sirkelrund form, telle antall	24
8. mai med D: Lek med gymball, lære å ta fart i huska, sirkelrund form, bueform, Akke Hakk	25
15. mai med D og P: Selektiv diskriminasjon av sirkelrund form og bueform, analytisk koding	25
1. juni med D: Selektiv assosiasjon med vinkelform, diskriminering mellom fire former	26
6. september med D: Repetisjon av tidligere lærte begreper	26
21. september med D: Plassbegreper	26
24. september med D: Plassbegreper og intro til retningsbegreper	27
12. oktober med D: På venstre og høyre side <i>av noe</i> , og til venstre og høyre <i>for noe</i>	27
14. oktober med D: Repetisjon av høyre og venstre, og telling/sortering, flertallsordet for gulrot	28
21. oktober med D: Retning mot høyre og venstre, skrått opp og ned mot h/v, vannrett mot h/v.	29
23. oktober med D: Fokus på bokstaven I og lyden /i/	29
30. oktober med D: Fokus på bokstaven S og lyden /s/	29
31. oktober med P: Fokus på klokka, fonembevissthet og kategorier	29
13. november med D: Fokus på bokstaven E og lyden /e/, sammenlesing	30
16. november med D: Fokus på bokstavers form og skrivemåte, oppøving av fonembevissthet	30
30. november med D og P:	30
30. november med D: Fokus på de små bokstavene i, s, e	30

7. desember med D: Sammenlesingsteknikk med kort, oppstart med L og lyden "l"	31
11. desember med D: Befestning av bokstavskrivning, selvinstruksjon av liten l	31
14. desember med D: Fonemsyntese ved hjelp av biler	31
2016.....	32
15. januar med P: Skrivning ved hjelp av «Fokus symbolpusling»-appen.....	32
15. januar med D: Vekt, frilek under høytlesning	32
18. januar med D: Skrivning av ord med app-en «Fokus symbolpusling», megakort og kritt	32
22. januar med D: Skrive alle store bokstaver, og skrive ord med «Fokus symbolpusling»	32
2. februar med D: Språklydsanger med begreper, skrive e-er, Finn lyden /e/, likhetsoppdagelse ..	34
5. februar med D: Repetisjon av form- og stillingsbegreper, sammenligning av lyder/bokstaver ...	35
8. februar med D: Operere på antall, bokstavforming.....	36
12. februar med D: Desimeter, måling, telling.....	37
15. februar med D: Legge kjente bokstaver, synge V-, R- og O-lyd-vers, korlese ord med I S E.	38
29. februar med D: Fokus på O/o, Finn lyden, ordanalyse, sammenlesing, ordforråd	38
4. mars med D: Lese ord, synge språklydsanger, lytte ut aktuell lyd i sangteksten.....	39
7. mars med D: Fokus på M/m, fonembevissthet og kategorier.....	40
14. mars med D: Fokus på dm/m, M-fokus, sammenligne B og P, lese fra Wessels lesebok	41
4. april med D: Lese og forklare ord i leseboka, M -fokus	41
15. april med D: M -fokus – lese og forstå ord, oppdage m-lyd i ord, skrive.....	42
18. april med D: Ri eller løpe og skrive M-ord, øve på smal M, lese M-ord.....	43
22. april med D: R-fokus – ringe rundt R og r, oppdage r-lyd i ord, skrive R og r, mosetur	44
25. april med D: Fokus på å lese ord med lærte bokstaver.....	44
26. april med D: Fokus på N – skrive N/n, fonemanalyse av ord med og uten /n/, løpe etter ord ..	45
28. april med D: Stum H-ord, skrive med megabokstaver på gulvet	46
9. mai med D: Lengdemål og lesing.....	46
20. mai med D og A: Tall og telling.....	46
23. mai med D og A: Plassbegreper og retningsbegreper, særlig fokus på venstre og høyre, N/n ..	47
27. mai med D og A: Fokus på venstre og høyre.....	48
28. mai med D og A: Fokus på fugler og kryp på Starene	48
29. mai med A: Sortering av skjell og sneglehus og fokus på formbegreper	49
30. mai med D: Fokus på lesing	50
3. juni med D: Liten u, lese ord med A, skrive Å, lese ord med Å, å-lyd med O, nye ord: åle, såle...	51
10. juni med D: Fokus på Skjelfjords lesebok: se på bilder, finne ord med aktuell lyd, lese.....	51
13. juni med D: Skrive f, legge å/y-ord med kort, fokus på at y/leppene strekker seg, telle til 20...	52
17. juni med D: Kan Akke Hakk lære å snakke som oss via sang?	53
27. august med D og A: Taremareby film, Ingebrigt Davik – dialekt med/uten stumme bokstaver	54
31. august med D: Vinkelformer, skrivning, kode lyd/bokstav Y/y, synge tre sanger om Y/y	55
31. august med P og kamerat fra barnehagen: Legge ord etter diktat.....	55
7. september med D: Førskolebok, Fokus: å	56
14. september med D: Lesing og skrivning.....	56
16. september med D: Lesing og skrivning, ø-lyd.....	56
21. september med D: Fokus på Ø og T	56
07. oktober med D: Ord og historie med T, stum T, stillingsbegreper, spiralforn, pluss-stykker	57
19. oktober med D: Fokus på ø, korlesing av ø-historien i førsteklasseheftet.....	58
21. oktober med D: h, nye ord i verset, lytte ut /h/, kort og trykksvak e, stavelser	58
TELLEPEDAGOGIKKENS HUSKEREGLE.....	59
BEGREPSUNDERVISNINGSVERS.....	60

2014

17. november: Montessori-inspirerte oppgaver som barna velger selv.

Aktive voksne snakker om alt.

Materiell	Aktivitet og dialog
Puslespill	Barna pusler med hjelp og støtte.
Ei gammel krydderhylle, med spikrer med trådsneller på de to hyllene	Barna tar av spikrene og legger dem i hyllene, for deretter å henge dem på spikrene igjen.
Bolle med ris, tom bolle, små mugger, skje	Barna fyller skjea med ris og tømmer i den tomme bollen eller i muggene – og videre derfra.
Tjukke, bueformede plastrør, ringer. Ringene er egentlig håndklehemper i plast og har en lukkefunksjon.	Barna skal lukke hempene og si fargen før de henger dem på røret.
Pinsett, fat med ris/bønner/linser/erter/frø, og tomme boller til sortering	Barna sorterer med pinsett. De får vite navnene på de ulike matsortene.
Øvingsklokke	Barna arbeider f.eks. med hele og halve timer.
Dyrenes rekordbok	Sammenligning av verdens minste/største, tyngste/letteste, seineste/raskeste dyr.
Klypepose med mange leker og gjenstander i	Barna skal stikke hendene nedi posen og kjenne etter hva slags gjenstand de har fått tak i. Dette skal benevnes før de tar opp tingen og vi snakker om den, og ev. gir dem det riktige begrepet.
Små plastballer eller klinkekuler, fargerike skohorn	Barna triller ballene i skohornene og forsøker å sende ballene i mål – eller så langt som mulig.
En stor kurv med masse instrumenter	Her kan barna utfolde seg med musikk.
Kasse med haugevis av gjenstander i ulike former	Vi ser på formene og benevner en del av dem med overbegrepet form og ulike underbegreper.

18. november: Montessori-inspirerte oppgaver som barna velger selv.

Aktive voksne snakker om alt.

Materiell	Aktivitet og dialog
Snurrebrett med 13 eggeglass og bolle med 13 sett med knapper – rundt 100 til sammen.	Barnet sorterer knappene. De må lete, sammenligne, snakke. Lærer kommenterer hele veien, om størrelser, farger og mønstre.
Dokker med utstyr, dokkehus	Selvstendig lek, eller sammen med en voksen

Puslespill, gulvpuslespill	Under arbeidet snakker man om farger, former, handlingen, følelser mm.
Rektangulær kurv med klesklyper i fire fargegrupper. Ei klype i hver fargegruppe på kantene av kurven. Pølseklippe.	Oppgaven består i å løfte opp klyper med pølseklippe, for deretter å feste dem på riktig side av kurven, dessuten benevne fargen hver gang.

20. november: Montessori/Nyborg-inspirerte oppgaver: Lek med vann og arbeid med rommål

Materiell	Aktivitet og dialog
Store porselensboller med vann, 2 beholdere med kran til å fylle og tappe, kanner, krus, trakt, sil, mange 20-ml-mål, forklær.	Det bruker å være stor iver mht. å fylle, tappe, tømme og åpne eller lukke kran. Noen setter de små målebegrene i rekke og teller antallet.
Hjulvisp, såpe	Vispe såpevann med hjulvisp.
Norges-glass med dl-streker, glass som rommer 1 dl	Måle opp 10 dl. Fylle glasset breddfullt og tømme uten å søle. Demonstrasjon av hvordan man kan etterfylle hvis det ikke går opp til streken. Til slutt må barnet si: «Det er 10 dl, som er 1 l.»

26. november: Undervisning om trekantform og dyr/natur.

Ellers selvvalgte oppgaver – der de voksne setter ord på begreper og gjerne ber barna gjenta.

Materiell	Aktivitet og dialog
Trekantform	Snakke om begrepet trekantform/triangle (eng.)
20 sanger om dyr og natur med bilder	Lærerstyrt begrepstrening: sang og samtale
Stoff med knapper og knapphull	Kneppe opp og igjen knapper
Tegnemateriell	Selvstendig tegning
Hjulvisp, såpevann	Selvvalgt aktivitet
Russisk tekoker, lita mugge, bolle	Fylle og tappe
Oppvaskkost, svamp og vaskebalje med såpevann, oppvaskrist, diverse koppestell	Vaske opp bestikk og utstyr
Melsikt med klypefunksjon, mel	Sikte mel
Farget papir, sikksakksaks, lim, ark	Klippe papir, ev. lime dem på ark
Knottrekker på veggen, gummistrikker sortert etter størrelse – til å tre på	Feste strikk på knottene og strekke dem stramt fra knott til knott
Sorteringsoppgave med store knapper	Sortere knapper i bollene
Smådyr, beholdere	Sortere smådyr i beholdere

Boks med treperler, flaske, vase, pinsett	Putte treperler i flaske eller vase og tømme ut
Klypeposen med det rare i	Kjenne etter i posen og gjette hva det er
Mandelkvern, gulrøtter	Rive gulrot med mandelkvern, spise
Sorteringsoppgave: Brune og burgunderrøde garndusker i bolle, to sorteringsboller, pølseklype	Sortere garndusker med pølseklype

26. november: Eventyrpose om Bukkene Bruse

Materiell	Aktivitet og dialog
Eventyrpose: Bukkene Bruse (lånt på biblioteket). Posene inneholder en samling bøker på forskjellige språk, inkludert engelsk, og figurer til rollespill.	Lærer forteller mens de følger med i hver sin bok. Trene dem i å bla ett blad om gangen. Etterpå spiller man rollespill noen ganger.

27. november: Eventyrpose om Gullhår og de tre bjørnene. Trommesett og grytelokk

Materiell	Aktivitet og dialog
Eventyrpose: Gullhår og de tre bjørnene. ev. lese på barnas morsmål. (Jeg har lest på engelsk).	Øve på å bla ett blad om gangen. Snakke om ord på de to språkene. Spille rollespill noen ganger. Barna er med og sier replikkene.
Knottrekker på veggen, gummistrikker sortert etter størrelse – til å tre på.	Dersom de strammer strikkene, blir det et instrument.
Trommer, cymbal og grytelokk, hørselvern.	Samspill, ha det moro.

Mor til D og A arbeidet med begreper på engelsk hjemme 17. november:

1. Stor bolle og et eggeglass. D fylte farget vann i begge med ei lita mugge. Mor forklarte om tomt/fullt/halvfullt. Han klarte å si det selv.
2. Han skulle veie potet, en håndfull pasta og en håndfull Cherios i hånda og vurdere hva som var tyngst/lettest. Noe var så likt at de måtte fram med vekt for å sjekke. Da så han tallene også.
3. Mor fant fire former på kjøkkenet: Triangular matchbox, bin holder, square oven mit, rectangular box of salt, som de snakket om.

Mor til D hjemme 26. og 28. november:

Hun satte D til å øse ris med teskje opp i vekta og legge merke til at pilen flyttet seg når det ble tyngre. Mor sier at det har skjedd store framskritt med D's selvtilitt den siste uka. D hadde fortalt både eventyret om Bukkene Bruse og Gullhår og de tre bjørnene på norsk.

1. desember med P: Lage gjenstander av papir

Bruke sjablonger med flateformer, benevne dem

Materiell	Aktivitet og dialog
Vinkelformer	Undervisning om vinkelformer. P jobbet med å skrive V-er og si V er vinkel, siden han ikke hadde kodet bokstaven V.
Grønne ting	Jeg lærte ham å si «grønn som gresset», og etterpå klarte han å finne alle de grønne formene, og si «grønn som gresset». Han strever med å lære den fargen.
Filtfigurer til å feste på filt	Han fylte begge fuzzy felt-platene med figurer og var motivert. Han måtte sortere figurene i riktige rom etter fullført oppgave.
Plastfigurer til å feste på plastlandskap	Han måtte væte plastfigurene med svampen og klistre dem på landskapet. Han fylte den ene landskapsplata og likte oppgaven godt.
Papir, tusjer, saks, sjablonger, snor, binders	Lage formbelte og skjold med ulike former, benevne formene

3. desember med D: BU – Selektiv assosiasjon med overbegrepet farge og underbegrepet gul

Materiell	Aktivitet og dialog
Selektiv assosiasjon og benevning av «gul farge» ved hjelp av hånddokka <i>Lærer Lise</i> som presenterer en mengde gjenstander med gul farge	Selektiv assosiasjon betyr at barnet skal lære å assosiere begrepet «gul farge» med den gule fargen på ulike gjenstander. Over- og underbegrepet skal uttales sammen. Dette er første fase i begrepsundervisningsmodellen (BU) til Magne Nyborg. Barnet lærer å svare «gul farge». Hver ting som er benevnt, legges i bollen.
Feste strikk på knotter	
Putte treperler i flasker	
Musikkinstrumenter	Blant annet blåste D riktig rytme på blokkfløyte mens mor spilte med fingrene.
Xylofon	Jeg holdt hånda hans, og han spilte Lisa gikk til skolen på xylofon. Jeg sa navnet på tonene, både svarte og hvite, og han pekte ut sin, A's og mors bokstav.
Belte med hårspenner	Feste hårspenner på belte
Esker med strådokker, brett	Han sorterte strådokker etter størrelse og la dem i riktig rekkefølge i eska. Han sa small/big, og stor/liten. Så sorterte han eskene etter fargen på smilies på eskene og tilsvarende på brettet.
Dokkehus	Vi satte i nye batterier, så lampene virket, til stor entusiasme.
Gress med et tynt snølag	D lagde en sirkel i snøen med foten og sa: «Look mummy, I've made a circle in the snow.»

7. januar med D: Forming, lage en historie på bilde, sortere etter farger, benevne.

Materiell	Aktivitet og dialog
Filtfigurer til å feste på filt	Han lagde fine bilder, og vi snakket om formene og fargene
Plastfigurer til å feste på plastlandskap	Han lagde fine bilder, og vi snakket om begrepene og handlingen
Knappesortering med fokus på farge	Sortere knapper etter farge, benevne fargen: Han klarte å gjenkjenne de fleste, men strevde med gjenkalling av grønn og brun. Han måtte si «grønn farge » osv. når han puttet oppi skålene. Han visste blå, grønn, rød, rosa og gul.

Mor sa de hadde sortert Duplo etter farger i morges, og han klarte alle. Men gul klarte han best, så det var tydelig at det hadde effekt at vi hadde øvd systematisk på gul farge. Vi øvde i dag på lysebrun, gammelrosa, grå og turkis. Jeg viste en grønn og en blå knapp og viste at turkis var blanding av disse. Jeg forklarte at grå er blanding av hvit og svart. Nesten for hver knapp eller hvert sett med knapper han fant fram, lekte han at snurrebrettet var en karusell, og snurret knappene fort rundt, lekte også at noen ikke kom med, at det gikk for fort. Mor fortalte at de hadde lekt *Kims lek* i dag – slik jeg hadde foreslått - med tre ting. Det var ofte ting han ikke visste navnet på, men han hadde klart nesten alt likevel.

23. januar med P: Fokus om I og i, hel time på klokka

Materiell	Aktivitet og dialog
Fokus-hefte om I/i	I-oppgaver i Fokus lesehefte for 1. klasse. Han ville ha med permen hjem.
Klokkebok	Han jobbet med klokkeboka – der han skal plassere viserne på hele timer.

25. januar med P: Bokstavene og lydene I og L

Materiell	Aktivitet og dialog
Ordranser Fokus i/i hefte	Øvde på å dra sammen I/S. Han klarte IS, men ikke SI uten opprom. Trente en del med å føre bokstavkort mot hverandre, men SI var fortsatt vanskelig. Fikk klistremerke.
Bilder med L	Krysse av bilder med L, siden mor sa at han strevde med L og N*.
Ark, blyant, linjaler	Trente på linje med rettlinjert form. P lagde linjer ved hjelp av linjaler og sa «rettlinjert form».

Selvinstr. L/I	Øvde på L/I med selvinstruksjon, pusset ut hvis det ikke ble vinkel, men bue, det gikk bra etter hvert.
Finn lyden L/I	10x L/I finn lyden, klistremerke.
Tavle, kritt	Tegnet på svart tavle.
Knotter, strikk	Satte strikk på knotter.
Trafikkassett	Hørte trafikkassett 4 år mens farget julebilder i permen fra advent.
Høytlesning	Mummitrollet: Hva skjedde da?

* Mor hadde videreført mitt tips om å kode bokstaven V til orde Vinkel. Vi jobbet jo litt med det 1. desember, men han hadde ikke automatisert det. Mor lærte ham dermed V ved å tegne to hender i en V, og de holdt sammen i en *vinkel* fordi de var *venner*. Han assosierer de andre bokstavene med ting eller navn på venner og familiemedlemmer. Han lærer ikke så lett visuelt. Men hadde han fått en grundig begrepsopplæring, ville han nok ha kodet bokstavene ut fra begreper.

31. januar med D: BU angående symbol, farge og form

Materiell	Aktivitet og dialog
Trafikklotto	Fokus på begrepene symbol, farge og form: Vi jobbet med trafikklotto, der brikkene lå med bidesida opp, og han skulle velge skilt og plassere det riktig. Vi snakket om skiltets form og farger, og hva form og farge symboliserte . Han var veldig oppmerksom og lærte mye.

En veldig god stund, der han lærte mye. Han forklarte spontant til mor etterpå at det ene trafikklyset hadde grønn mann som gikk, og da kunne man gå, og det andre hadde rød mann som sto, og da måtte man ikke gå.

4. februar med D: Selektiv assosiasjon og selektiv diskriminasjon rød farge; flyttetelling

1. **Selektiv assosiasjon av rød farge:** Et brett med masse ting med rød farge, der han skulle ta hver ting og legge over på et annet brett idet han sa rød farge. Dette gikk i rasende fart, på knapt et minutt.
2. **Selektiv diskriminasjon:** Et brett med mange ting i ulike farger, deriblant 23 med rød farge. Han skulle bruke pøseklype/stor pinsett og **velge ut dem med rød farge, og si rød farge** idet han førte det over til et annet brett. Dette gikk på ca. 10 minutter. (En gang holdt han på å velge grønn, men sa: «Nei, den er ikke rød.» Ellers var alt rett. Han nølte, rett nok, ved den røde slikkepotten med svart skaft. Men jeg spurte hvilken farge den delen hadde, og han sa rød. Et hjulsett med delvis svarte hjul valgte han ut fra hovedfargen, rød.)
3. **Lesestund** 2 ½ kp. fra Hakkebakkeskogen
4. **Telling:** Et brett med røde klosser skulle brukes til å **telle til tre ved hjelp av flyttetelling**. Han skulle føre klossene, én og én, over til ei gruppeplate. **Idet han la den på gruppeplata skulle han si**

tallet. Dette gikk veldig bra. Det var bare noen få ganger han hoppet over tallet tre. Da la vi alle tilbake igjen, og han gjorde det på nytt og fokuserte på å **telle én om gangen** til tre. Den siste perioden skulle han til slutt si: «Antallet er 3.»

5. **Frilek:** Han bygde med Lego etter eget valg.
6. **Han gikk på «bøttestylter»**, dvs. røde plastbøtter som er opp-ned med tau festet til. Han skal stå på bøttene og stramme tauet i hånda på den sida der han løfter beinet, og gå bortover, og dette gikk inn på en-to-tre. Han gikk fra Fokus-rommet, gjennom hele gangen og stua, helt til salongen.

Etterpå ble foreldrene anmodet om å følge opp med fokus på rød farge (si "rød farge"), og telling til tre, siden han ofte hopper over tre. De ble bedt om å bruke flyttetelling. Det er den beste måten å få kodet antallsbegrepet på. Det kan være helt hverdagslige situasjoner, som å dekke bordet og si tallet til hver plass idet man dekker gaffelen/tallerkenen/glasset på.

6. februar med D: Flyttetelling, operere på antall (gjøre antallet større eller mindre)

Tema: Flyttetelling og antallsbegrep, gjøre antallet **mindre**

Lesing: Mummitrollet, tellebok, fargebok

Frie aktiviteter mens jeg får tid med A, ev. innimellom hvis han blir sliten.

Referat:

1. **Plassere x antall smådyr** (3, ev. 4, 5) inni eller utenfor innhegningen. Hva er antallet? (**Antallet finner vi ved å telle**). **Et dyr løper bort. Hva er antallet nå** (telle eller se det umiddelbart).

Han klarte å telle til tre de fleste gangene, men en del ganger hoppet han over 3-tallet og sa fire. En del ganger ble han for opptatt av å plassere dyrene og glemte å telle. Hvis dette for eksempel var dyr nr. 3, kunne han ikke gjenkalle at han allerede hadde telt til to, og legge til en. Han begynte isteden på 1 igjen på det tredje dyret. Da fikk han beskjed om å telle alle forfra, og da gikk det greit, bortsett fra når han hoppet over 3-tallet.

Å trekke fra fungerte ideelt. Jeg **dramatiserte hva som skjedde når ett dyr forsvant** (jaguren ville ikke være her mer, men den var veldig god til å hoppe, så den hoppet over gjerdet og løp tilbake til de andre dyrene). Etter et par slike demonstrasjoner **overtok D** og fortalte levende og glad hvordan dyrene hoppet over gjerdet og løp tilbake til de andre dyrene. Han brukte lange, fine setninger og var helt med. Så måtte han telle antallet etter at ett dyr var forsvunnet, og si ordet «antall».

2. **Plukke opp klosser med oppgitt farge (rød, gul, blå) mens han teller**, og føre dem over til gruppeplata ved hjelp av scoop eller klype. **Si antallet. Gjøre antallet 1 mindre** ved å tilbakeføre en kloss. Hva er antallet nå?

Scoop var for vanskelig å balansere med, så han brukte klypa. Ellers gikk det fint, men han hoppet over tallet 3 en del ganger.

3. **Gjøre ting et visst antall ganger:** Trampe, klappe, nikke, løfte beinet, gå skritt framover / bakover / til sida et oppgitt antall ganger mens han teller.

Han var flink å hoppe / hinke / klappe / trampe etc. mens han telte.

4. **Finne 3 eller 4 like knapper idet han teller, og legge dem i eggeglasset.** Der er det en knapp fra før. Hva blir antallet da? Legge tilbake 1, hva er antallet nå, osv., til det bare er 1 igjen.

Dette fungerte ikke, fordi han kjente den opprinnelige oppgaven og foretrakk å gjøre som han var vant til.

5. Flyttetelling kombinert med fargedifferensiering ved hjelp av **kuleramme: «Du skal flytte tre røde / blå / grønne / gule kuler mens du teller.»** Dette prøvde han litt, men var ikke så ivrig.

6. Høytlesning: Mummitrollet

9. februar med D: Flyttetelling og antallsbegrep, gjøre antallet større

1: By/vei-underlag som dekker hele bordet, 10 lekebiler. Gruppeplate til parkeringsplass.

Oppgave:

- a) **Kjøre x antall biler inn på parkeringsplassen** idet man teller.
- b) **Si antallet** av samlet bilpark.
- c) Føre enda en bil inn på området.
- d) Si hva antallet er nå.
- e) Si: «Jeg gjorde **antallet 1 større.**»
- f) Kjøre vekk en bil og si det nye, reduserte antallet.
- g) Si: «Jeg gjorde **antallet 1 mindre.**»

Kommentar: Han var dyktig og likte oppgaven veldig godt. Han gjorde akkurat som han skulle, men lagde morsomme vrier, som at han satte flere biler oppå hverandre og førte dem samlet ut. Han snakket masse om det han gjorde, og var i veldig godt humør. Da han hadde samlet antallet 10 biler på parkeringsplassen, skulle han altså kjøre vekk én om gangen og si det nye antallet. Da fem biler var ute, snakket vi om at det var like mange ute som inne (antallet var likt).

2: Hengende tørkestativ med fastmonterte klesklyper, og vanter som skal henges opp.

Telle antall mens han henger opp. Si antallet, fjern 1, si antallet.

Heng opp en ny, si antallet. Si: «Jeg gjorde antallet 1 større.»

Kommentar: Han syntes dette var moro og var stolt av at han klarte å klype fast vantene. Han telte flott!

3: 10 bildekort av fugler. Gruppeplate.

Oppgave:

- a) **Legge x antall kort på plata idet man teller.**
- b) **Si antallet.**
- c) **Legge til 1 kort** og si antallet.
- d) Si: «Jeg gjorde antallet 1 større.»
- e) **Trekke fra 1 kort** og si det nye, reduserte antallet.
- f) Si: «Jeg gjorde antallet 1 mindre.»

Kommentar: Han var flink og utholdende. Han likte å jobbe med fuglene, og sa navnet på dem han visste. Da han fikk vite at en var måltrost, sang han spontant Prøysens «Lille måltrost».

4: Dyreparken som sist, bare at vi fokuserer på å gjøre antallet *større* og sette ord på dette.

Kommentar: Dette gikk også fint. Han la til ett og ett dyr og sa/telte antallet, helt til 10.

5: Selvvalgte aktiviteter

Kommentar: Han valgte heisekran med magnet, og lekte lenge og ivrig med å heise og lesse av diverse skruer, muttere og klosser med metallbit. Han snakket for seg selv og brukte flotte setninger.

11. februar med D: finmotoriske øvelser, musikkinstrumenters lyd og navn

1. Sikkerhetsnåler: Åpne, feste på pute, ta ut, lukke.
2. Skru fra hverandre og sammen todelte lysestaker.
3. Gikk gjennom alle instrumentene i kurven, syntes det var veldig moro, var svært ivrig og dyktig.

23. februar med D: Selektiv assosiasjon med rød farge, operere på antall, rettlinjet form

1: Fokus på rød farge

Jeg fant fram **mange ting med rød farge**, som han benevnte med over- og underbegrepet «rød farge». Vi fylte en diger, rød balje. Den tok vi med på Fokus-rommet. Her skulle D **finne ting** i hyllene som hadde rød farge, og legge dem på et brett. Han fant blant annet pinner til magnetspill (Mikado), og bar flere røde med magneten til brettet. For hver ting han hentet/la ned, måtte han **si rød farge**. Han har blandet rød og grønn, men nå gikk det uten problemer. Han fant mange ting.

Etterpå skulle han plukke ut et visst antall **røde gjenstander** og legge på gruppeplata, **telle** og si antall. Så skulle han **gjøre antallet 1 større eller mindre** og si antall. Nå var det for lenge siden vi hadde øvd sist, og han hoppet stadig over tallet tre.

25. februar med D: Rettlinjet form

1: Rettlinjet form.

Jeg hadde funnet masse ting med rettlinjede kanter, og han måtte føre fingeren langs kantene og **si «rettlinjet form»**. Han klarte oppgavene godt og var utholdende.

Jeg holdt linjaler eller ei stjerneformet eske mot **tavla** mens han **tegnet langs kantene**. Han måtte si «**rettlinjet form**». Dette syntes han var moro, og han lagde en fin figur av det hele. Blant annet valgte han å tegne et kors.

2: Telling av rettlinjede former

Jeg hadde lagt en **rokking** bortest i gangen. Han skulle **hente tre og tre ting** med rettlinjede kanter **fra brettet, løpe til rokkingen** med det og legge det der idet han sa «tre rettlinjede former». Dette for å trene på tallet tre, som igjen hadde begynt å falle ut.

Ann kom etter hvert, og hun trådte hårstrikker på stenger med mor. Etterpå tegnet D og A på tavler og syntes det var moro å pusse ut tusjstreker.

Til slutt viste jeg dem nyinnredet trimrom i kjelleren, og de hadde det moro der en lang stund.

26. februar med D: Farger, flyttetelling, peketelling

1: «Fargerally»:

Dette spillet fungerte veldig bra. Her er det **flyttetelling og fargefokus** på én gang, et veldig flott spill. Han vant også, så det var en lykkelig slutt.

2: Peketelling med «Domino»:

Han skulle finne tilsvarende antall som ett av de to alternativene i rekka og legge ved siden av. Han kunne skape figuren som han ville, og var veldig kreativ. Det endte med at han akkurat fikk lagd en helhet av brikkene, og at det bare var én brikke til overs. Den kjørte han langs hele «veien» han hadde bygd. Han var veldig fornøyd. Til slutt må man jo rydde, men det viste seg å være en finurlig måte å få plassert alle brikkene i eska på, så vi måtte gjøre det om to ganger.

3: Trimrom.

2. mars D og P: Farge og antall, formbegreper

1: Fargerally. P så antallet på terningen med det samme, og syntes det var utfordrende ikke å røpe antallet for D når D hadde kastet. Men D telte ufortrødent videre uansett, og gjorde nesten ingen feil. De ville begge så gjerne vinne. Jeg forberedte dem på at dersom jeg havnet på ett av to felt, ville jeg vinne, for da ville jeg ikke måtte ta to runder som dem. Hvis det skulle skje, skulle vi alle gråte. Nei, sa D, han skulle ikke gråte. Og da jeg vant, var det ingen som gråt. Men de gadd ikke fullføre spillet.

2: Kassen med det rare i

Jeg hadde funnet fram hele kassen med **gjenstander med ulike former**.

Vi hadde noen tomkasser, og vi skulle sammen **sortere** alle tingene i tre kategorier:

- a. ting med bare rettlinjede former/kanter
- b. ting med ikke-rette, «runde» former – rund form, kuleform og buform
- c. ting med blandingsformer

Dette gjorde de begge veldig bra! De var svært oppmerksomme og analyserende, samtidig som de tullet og hadde det moro – med hårbøyer på hodene osv. Mange av tingene med rettlinjede kanter telte de kantene på, og jeg sa navnene: firkantet form, terningform, trekantform, sekskantform.

Vi snakket om at ballene hadde kuleform. Jeg viste dem at pyramideformen hadde firkantet form på undersida og trekantform på sidene, med rettlinjede kanter opp i en spiss. Jeg fortalte om pyramidene i Egypt, og P kjente til mumier fra en film. Jeg viste dem at kjegleformen og sylinderformen hadde rund form på enden.

3: Lang stund i trimrommet

4: Lesestund:

Geitekillingen som kunne telle til ti
Rødhette og ulven

Prinsessen på erten
Putteguttene
Tigrene som stjal klærne til gutten
Høna som skulle til Dovre for at ikke verden skulle forgå
diktet: Gå til Per i hagen

P leste to sider med å-setninger i Skjelfjords lesebok for meg. Han var blitt veldig rask, og leste små bokstaver!

D's foreldre fikk følgende punkter med øvingsfokus hjemme for D:

Fortsette å snakke om fargebegrepet. Si overbegrepet: *Rød farge, grønn farge*. Si «rød som rips».

Lete etter rettlinjede former. Dra fingeren langs kanten og si «rettlinjet form».

Tegne rettlinjede former ved hjelp av linjal. Lage figurer med slike rette linjer.

Telle: Rekketelling 1-10. Passe på ikke å hoppe over 3.

Flyttetelling: Flytte ting mens man teller.

Eks: 1: *Fargerally*. Man må bare si ett nytt tall idet man flytter, og man må ikke hoppe over felt.

2. Dekke bordet. Hente riktig antall bestikk osv. Telle mens man dekker på.

3: Telle i så mange situasjoner som man kan finne på.

Gjøre antallet større eller mindre: Ta bort én fra en gruppe og si «jeg gjør antallet én mindre», telle, si «antallet er...». På samme måten med å gjøre antallet ett større.

Engelske betegnelser på formbegreper:

Linear shapes: straight line, bowed/curved, angular.

Surface shapes: round, triangular, four-sided etc.

Spatial shapes: spherical, cubic, prismic, cylindrical, etc.

4. mars med D og P: Stillingsbegreper

Jeg viste dem **lodd**, hengte det opp og lot det stille seg i ro. «Når loddet har stilt seg i ro, har snora **loddrett stilling**. Det betyr at den henger rett opp og ned.»

Jeg viste dem **flaske med blått vann**. Flaska lå på bordet, og vi måtte sitte helt stille og ikke ruge på bordet, slik at vannet kunne slutte å skvulpe og *stille seg i ro*. «Når vannet stiller seg i ro, har **vannflata vannrett stilling**. Da ligger den helt flatt.» Så reiste jeg flaska opp i skrå stilling og lot vannet stille seg i ro. Fortsatt hadde vannflata vannrett stilling, selv om flaska hadde skrå stilling. Vi brukte mange forskjellige hellingsgrader på flaska, men vannflata fortsatte å ha vannrett stilling.

Jeg fortalte hva lodd brukes til: å passe på at bjelkene og hjørnene i et hus blir loddrett, ellers kan det rase. Jeg fortalte at det hadde skjedd med en stor kirke i Utrecht. Der hadde hele midtskipet falt ned i en storm (i 1674). Derfor har ikke kirka noe midtskip den dag i dag.

Steven van Lamsveerde, 1660 (Museum Boijmans Van Beuningen) <http://collectie.boijmans.nl/nl/maker/10691/Steven-van-Lamsveerde>
Herman Saftleven, *Tornado has struck the cathedral*, 1674 (The Utrecht Archives). <http://www.museumaanhethvrijhof.nl/page.aspx?id=692>
Sergey Ashmarin, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Never_finished_Cathedral_of_St_Martin_-_Utrecht,_Holland_-_panoramio.jpg
Pisatårnet: berit Fiksen Foldrup ©

Så fortalte jeg om det skjeve tårnet i Pisa. Der hadde fjellet det sto på, skjøvet på seg, så det loddrette tårnet hadde fått mer og mer skrå stilling. Vi så på bilder av det. Vi så at det sto mennesker nede på bakken og oppi tårnet. Vi snakket om hva som kan skje hvis det blir enda skråere: Da kan det falle pang ned og få vannrett stilling. D var opptatt av hva som kunne skje med dem som var oppi det da, og vi ble enige om at de kunne bli slått i hjel av steinene som tårnet er lagd av.

Etterpå la jeg et stort ark utover gulvet, og barna skulle **tegne linjer med linjal: loddrette, vannrette og skrå**. Peter var mest opptatt av å tegne noe skikkelig, og tegnet det skjeve tårnet i Pisa, fargerike skyer osv.

Mens barna tegnet fritt, leste jeg eventyret om «Julegavetoget». D valgte å sette seg inntil meg og bare høre på. De var veldig fasinerte av historien, som er en kjempebra historie som kan motivere barn til ikke å gi opp når noe er vanskelig. Det bittelille lokomotivet som hjalp det ødelagte julegavetoget over fjellet, sa: «Jeg tror jeg klarer det!» hele tida mens det strevde for å få i gang toget med alle vognene. Da det var kommet til toppen, sa det: «Hva var det jeg sa!»

Deretter så vi gjennom en bunke med **store bokstavkort**, og så på **hvilke linjer på bokstavene som var skrå, loddrette eller vannrette**. Vi plukket ut **Æ** fordi den har alle tre sortene stilling, og hengte den opp. P forklarte at Æ sier «ædabæda» fordi den har tatt både A-en og E-en! Det er en morsom mnemoteknikk med æ-lyden inkludert.

Etterpå turnet barna i trimrommet, og P forsøkte å oppmuntre seg selv til å klatre i stigen ved å si «Jeg tror jeg klarer det!»

Begrepene loddrett, vannrett og skrå stilling er vanskelige. Jeg foreslo for foreldrene at vi alle sammen skulle forsøke å putte inn kommentarer og spørsmål om tingenes stilling framover. Ikke minst bokstavene, kan analyseres på denne måten. Det beste nå i starten var egentlig å se på ting som *virkelig* hadde loddrett og vannrett stilling, istedenfor å befatte seg med bilder og tegning, der det blir en tenkt oppe/nede-del. Det er best å tegne på tavle etc., der linjer får vannrett og loddrett stilling helt konkret. Man kan snakke om at vi har loddrett stilling når vi står, flaska har det osv. Vi kan snakke om vannet som ligger i ro, at vannflata alltid har vannrett stilling. Vi kan se på karmer med loddrett og vannrett stilling, bordplater med vannrett stilling, bordbein med loddrett stilling osv. Barna kan prøve å plassere seg selv i loddrett, vannrett og skrå stilling. Når de bygger med klosser, kan man også snakke om slike begreper.

6. mars med D og P: Stillingsbegreper

Materiell: lodd, flaske med blått vann, røde, gule og blå rektangulære treklosser, tavle og kritt

Vi så på fargerike kort og snakket om formen på kortene, at alle utenom en sirkel hadde rettlinjede former: firkantet form, sekskantet form og stjerneform.

Vi repeterte stillingsbegrepene ved hjelp av **flaske med blått vann og lodd**. Vi så på at vannet hadde vannrett stilling selv om flaska hadde skrå stilling. D kommenterte at formen på vannet var oval når flaska hadde skrå stilling, og det var riktig. Jeg viste dem at når flaska hadde loddrett stilling, hadde vannet sirkelrund form.

Barna valgte én og én kloss og fikk i oppdrag å legge den i vannrett stilling noen ganger, loddrett noen ganger og skrå noen ganger. De var veldig kreative og la klossene skrått mot andre klosser. De bygde tårn med annenhver vannrett og loddrett. D husket begrepene fort. Ingen av dem gjorde feil. De likte oppgaven godt.

Jeg satte tavla bortest i stua, ga barna hvert sitt kritt og ga dem i oppgave å **løpe fra Fokus-rommet til tavla og tegne på oppdrag skrå, loddrett eller vannrett linje**. Dette klarte de veldig godt, og de syntes det var kjempegøy. Noen ganger skulle jeg sitte i salongen og skremme dem når de kom, eller prøve å fange dem. Ellers holdt de ufortrødent på ei lang stund med å løpe fram og tilbake og tegne de riktige linjene.

De skulle deretter stille kroppen i loddrett, vannrett og skrå stilling.

Til slutt var det trommespill og trening i kjelleren. P lærte å stupe kråke og var veldig fornøyd.

9. mars med D: Stilling, flyttetelling, ta-på-telling og farger

Materiell: Skohorn, små biljardkuler, skjerf; plastmatte med by og veier, «Fargerally».

Han skulle trille kulene nedover renna på skohornet og treffe mål, som var et bueformet skjerf. Vi snakket om at **jo brattere den skrå stillingen på skohornet var, desto fortere gikk det**. Han eksperimenterte med dette. Han gjorde også skjerfet til en sirkel og skjøt ballene rett nedi sirkelen. Til slutt telte han antallet gule, røde og hvite baller.

Flyttetelling, ta-på-telling og fargene:

Plastmatte med by og veier, «Fargerally»: Bilene til «Fargerally» ble plassert på parkeringsplassen, og personene fra spillet ble spredt rundt i byen. D valgte seg en bil som skulle være **drosje**, og den fikk i oppdrag å **hente et visst antall mennesker** og kjøre dem til et **bestemmelsessted**, for eksempel brannstasjon, skole, supermarked, badestrand, sykehus, postkontor eller bakeri. Dette likte han veldig godt. Han måtte ofte **si antallet** personer med hver farge som var i bilen, og klarte det godt. Et par ganger forvekslet han rød og grønn, men ellers kunne han fargene inkludert oransje og lilla. Han husker regla «rød som rips» og «grønn som gress», og ville ha regler for andre farger. Vi snakket om oransje som frukta «orange» på engelsk, og blå som B's øyne.

11. mars med D og P: Stillingsbegreper

Oppgave gitt av **hånddokka «Lærer Lise»: Løpe til hver sin tavle og tegne et visst antall linjer med oppgitt stilling** diverse ganger. Si: «Antallet linjer med skrå stilling er tre», «antallet linjer med vannrett stilling er fire», antallet linjer med loddrett stilling er to.»

Tavla er delt i to med loddrett linje. De skal **tegne et visst antall linjer med vannrett/loddrett eller skrå stilling på venstre halvdel**. De skal deretter tegne linjer med samme stilling på høyre side, men **antallet skal være ett mer** eller mindre. De skal si antallet og stillingen.

13. mars 2015 med D og P: vekt

Vi repeterte loddrett og vannrett stilling ved hjelp av flaske og lodd.

Materiell angående vekt:

- To vekter** der vekta til ulike ting sammenlignes
- svært tunge ting**: et gammelt strykejern fylt av bly, blylodd, stein
- svært lette ting**: fjær, aluminium mm.
- Sett med ulik størrelse**: Babushka med fem deler, kakemenn i tre størrelser, puttekopper.

Lett som ei fjær: Først fikk de se fjær fra ei jordugle, tatt av rev, som jeg hadde funnet dagen før. Vi snakket om at de hadde liten vekt eller tyngde, at de var svært lette, at vi bruker å snakke om «lett som ei fjær». Barna fikk velge seg noen fjær hver. Så snakket vi om dun, som er inni putene. Det er de innerste fjærene på fuglekroppen, og veldig lette.

Vi forsøkte å **veie fjærene**, men det ga ikke utslag på vanlig kjøkkenvekt, selv ikke på en elektronisk. Det må brevvekt til for å registrere så lette ting. Vi veide til sammenligning det gamle strykejernet, som veide ca. 2,7 kg, og loddet som var nesten 3 kg, som er maksimalvekta til disse vektene. Barna fikk også kjenne på disse tunge gjenstandene og sammenligne med følelsen av fjær. Når jeg spurte hvilken ting som hadde størst vekt, svarte begge riktig, likedan når jeg spurte om en ting hadde stor eller liten vekt. Det var spontant riktige svar.

Vi la en gjenstand på den ene vekta og **sjekket hvor langt pilen flyttet seg**. Så la vi en annen gjenstand på den andre vekta og **sammenlignet vekta**. Vi veide en pinne og sammenlignet med en stein. Jeg spurte dem om hvilken av babushkaene som hadde minst vekt, og de mente den minste, og tilsvarende hvem som hadde størst vekt. Vi sammenlignet så ved å veie, og de hadde rett. På samme måte sammenlignet vi stor og liten puttekopp (til å bygge tårn eller sette dem oppi hverandre). Vi sammenlignet en boks med skruer og muttere med ulike plastgjenstander eller en bunke sandkakeformer. Vi snakket om at formene var lagd av aluminium, som har liten vekt sammenlignet med jern. Tilsvarende med plast. Barna plasserte babushkaene inni hverandre og veide dem som en helhet.

Vi trente i trimrommet, og vi leste et tegneseriehefte om Bamse bjørn. Begge var veldig fokuserte.

16. mars med D og P: BU – sammenligne vekt, dyrs vekt, stilling, gjøre antallet likt

Plan:

1. Repetisjon av vekt

Se i *Dyrenes rekordbok*: dyr som er svært små og lette, eller store og tunge.

Veie i hånda og på vekt, sammenligne gjenstanders vekt, formulere svar: «Den har stor/størst eller liten/minst vekt.» Legge en maken kloss på hver vekt. Legge en til av samme sort på den ene vekta og se at nå er vekta doblet i forhold til den andre. ev. tre- og firedoble. Dette kan fortsette videre dersom de er motiverte.

2. Repetisjon av stillingsbegrepene og antallsbegrepene, gjøre antallet større eller mindre

Jeg har tegnet linjer med ulikt antall og samme stilling på begge sider av den loddrette streken på hver sin tavle. Nå skal de gjøre antallet likt. Det er to måter å gjøre det på: enten pusse ut på den ene sida eller legge til linjer på den andre. De skal formulere stillingsbegrepet og antallet både før og etter endringen.

3. Intro om lengdebegrep med dm/m:

Bruke meter- og dm-staver og plassere dem i oppgitte stillinger.

Plassere et visst antall dm-staver på rekke, enten vannrett eller loddrett (opp mot en vegg) og si antallet dm med loddrett eller vannrett stilling.

Referat

Vi holdt på halvannen time. Det ble veldig mye læring og mange opplevelser.

1. Repetisjon av vekt

Vi så på verdens minste og letteste dyr i Dyrenes rekordbok. Noen veier bare 1,5-2 gram, noen 5, noen litt større 50-70 gram. Vi veide et A4-ark og så at det veide 2 gram, så noen dyr veier så lite. Barna fikk kjenne på hvor lett arket var. Til og med et pungdyr veide bare 5 gram, og tenk hvor liten vekt ungen i pungen må ha da! Det blir nesten ingenting. Vi snakket om hva dyrene heter, og hva de heter på latin. Det syntes P var veldig morsomt, for det ble så rare navn. Jeg sa at alle dyr og fugler og alle kroppsdelene våre har latinske navn.

Veie i hånda og på vekt, sammenligne gjenstanders vekt, formulere svar: «Den har stor / størst / liten / minst vekt.» Dette klarte de begge veldig bra. De skulle også gjette om de tingene jeg viste dem, hadde stor eller liten vekt. Det var bare to ganger de bommet, og det var med en springform og ei øse som var lagd av aluminium, og var lettere enn de så ut til. Vi snakket om at jern er et metall som har stor vekt og er tungt. Aluminium er et metall med liten vekt, og derfor lett.

Vi hadde noen store skruer med lik størrelse. Vi veide den første. Så snakket vi om at når vi la på enda en lik skrue, ville vekta bli dobbelt så stor. Vi så på at pilen gikk fra 20 gram til 40 til 60. (Altså økte med to streker for hver skrue.)

Barna gjettet at hjulkrysset, redskapet til å skru mutterne fast på dekkene med, var tungt. Det stemte, for det er lagd av jern. De fikk kjenne, og vi veide det. Det veide 1 ¼ kg. Vi sammenlignet med en aluminiumsform. Barna trodde formen var tung, men den var veldig lett, og veide under 200 gram. Aluminiumsøsa og aluminiumsboksen var også lette. De gjettet at den store hammeren var tung, og de fikk kjenne at det stemte, før vi veide den. Etterpå skulle de gjette om den lille hammeren hadde større eller mindre vekt, og de gjettet mindre. Vi veide og sammenlignet, og så at det stemte. Den store var nesten dobbelt så tung. De gjettet riktig: Brekkstanga var veldig tung. Den veide 1 ½ kg. Ei jernplate, som brukes til å steke lapper på kokeplata, veide nesten 3 kg. Jernkjelen gikk godt over trekilosgrensen, og Lærer Lise måtte lette litt på den, så den ikke ødela vekta.

Barna fikk veie seg på baevekta. P veide 22 kg og D 18 kg med klær.

Barna fant fram mange Duplo-klosser med lik størrelse. Vi tok først én på hver vekt og så at de veide 10 gram. Vi la en maken kloss på hver vekt. Så la vi til en til av samme sort på den ene vekta og så at nå var vekta doblet i forhold til den andre. D la mange klosser på den ene og få på den andre, og vi sammenlignet vekta. Jo flere klosser, desto større vekt. D ble ivrig og ville legge på enda flere ting og se hvor tungt det ble.

2. Lengdebegrep med dm/m:

P tok en pause, og D og jeg begynte å se på meterstaver, hvordan de kunne plasseres i loddrett, vannrett eller skrå stilling. P kom også. Siden de var opptatte av å måle om de var høyere enn meterstaven, målte jeg dem. P var 115 cm, D var 105. Vi snakket om at P var akkurat 1 dm lenger, og plasserte en dm-stav oppå meterstaven som illustrasjon.

3. Gjøre antallet likt på hver side av midtlinja: P foreslo å pusse ut, og det gjorde de først. Etterpå valgte de å heller legge til flere streker på noen av oppgavene. Mens ett barn gjorde sin oppgave, fulgte det andre med. De måtte formulere stillingsbegrepet og antallet både før og etter endringen. De fleste oppgavene klarte de fint. D skulle gjøre antallet likt med fem (på sida med tre vannrette linjer), og tegnet i vei så det ble åtte. Da måtte han pusse ut én og én til det ble likt. Det gikk fint. Til slutt fotograferte jeg dem foran tavlene, så vi kunne se at begge sider i hver oppgave hadde likt antall nå.

Til slutt var vi i trimrommet. I tillegg til litt turning hentet vi alle kosedyrene og tømte dem i barnesenga. De fikk velge et lite kosedyr hver. Etterpå lekte de at senga var en båt som fraktet dyr.

Jeg oppfordret foreldrene til å følge opp dette:

- a. Snakke om loddrett, vannrett og skrå stilling så ofte som mulig.
- b. Snakke om antall og telle.
- c. Prøv å gjøre antallet likt i to grupper som i utgangspunktet har ulikt antall, enten ved å fjerne fra den med størst antall eller legge til i den andre.
- d. Snakke om tings vekt, kjenne på hvor tunge ting er, og sammenligne. Snakke om hvilken *stoffart* (hvilket materiale) de forskjellige tingene er laget av, og hvilke stoffarter/materialer som har stor og liten vekt. Jern, stein og bly har stor vekt, plast og aluminium har liten osv.
- e. Snakke om lengde: Lang, kort, høy, lav. Sammenligne lengder/høyder. Låne meterstaver og dm-staver og repetere begrepene mht. stilling og lengde/høyde.

Jeg skrev at det kan bety mye om de ser på bildene fra Fokus-treningen sammen med barna, helst hver gang jeg har lagt ut nye bilder på den lukkede Facebook-gruppa. Stille spørsmål og snakke om det de ser på bildene: Diskutere vekta av ting som ligger på vekta, snakke om gjenstandene de plasserte i ulike stillinger osv. Dette vil befeste kunnskapene bedre enn mye annet, og det vil utvikle språket. Det er også kjekt for barna å oppleve at foreldrene tar del i det de driver med. Jeg foreslo å ta en skikkelig titt på bildet av de lette og små dyrene i «Dyrenes rekordbok» og snakke om det.

Snakke om redskaper, hva de heter, hva de er lagd av, og hva de brukes til. Se på bilder av bruken på Internett eller i virkeligheten: Vi har veid skruer, hammer, brekkstang, hjulkryss og gryte av *jern*, og ei jernplate til å steke på. Vi har veid en kakeboks, former og ei øse av *aluminium*. Vi har veid klosser av *plast* og babushka-sett av *tre*, men som er hult inni, så det blir veldig lett. Vi har veid *fjærene* til ei jordugle, og de var så lette at det ikke ga utslag på vekta. De har kjent på vekta i hånda også. Vi har veid en *stein*, et *blyodd* og et gammeldags *strykejern med bly* inni – alt var veldig tungt. Vi har sammenlignet vekta av en liten trepinne og en stein. Vi har også sammenlignet den største og minste babushkaen, og sett at det var stor forskjell på vekta. Vi har også veid alle dokkene som var plassert inni hverandre, og sett at vekta var størst da. Vi har sammenlignet en boks med skruer og muttere av jern med plastleker og en bunke sandkakeformer av aluminium.

18. mars epost til foreldrene:

«Jeg har ikke skrevet spesifikt om likhets- og forskjellsundervisning. Men Andreas Hansen anbefaler å **jobbe med det hver gang**. Sist skulle barna arbeide med linjer på tavla, der antallet på hver side var forskjellig. Så skulle de gjøre antallet likt. Dette er likhets- og forskjellsoppdagelse. Det er bra hvis vi alle er bevisste på å **få barna til å forklare om noe er forskjellig eller likt, og mht. delvis ulike ting: fortelle hva som er likt, og hva som er forskjellig**. For eksempel kan ei gruppe klosser ha lik størrelse

og form, men forskjellig farge, eller omvendt. Sist skulle de **velge ut en bunke med Duplo-klosser med samme størrelse og form**. Det klarte de fint, det var bare et par klosser med mindre størrelse, som vi måtte fjerne.

Jeg er fortsatt litt usikker på om jeg skal bruke uttrykket "*like i*". Hva er disse gjenstandene *like i*? - istedenfor: Hva er *likheten mellom* disse gjenstandene? Det er lettere for unge barn å si "*like i*", så kanskje vi skal bruke det Nyborg-uttrykket? Hva mener dere foreldre? Like i harmonerer med engelsk: 'They are similar in shape'. Det gjør det jo mer logisk å bruke Nyborgs ordoppfinnelse.»

Responsen fra D's foreldre var at vi skulle gå for «like i», og at det samsvarer med engelsk.

18. mars med D: Stilling, repetitive sanger, likheter og forskjeller, gjøre antallet likt

Plan:

1. Repetere vannrett, skrå og loddrett stilling med lodd og vannflaske.
2. Synge «Til by'n og kjøpe litt gryn» av Prøysen. Denne sangen inneholder mange repetisjoner, og den type repetitive sanger og fortellinger var veldig fine for D på dette nivået. Som det eventyret vi leste for noen ganger siden, om «Høna som skulle til Dovre for at ikke all verden skulle forgå», som «Geitebukken som kunne telle til ti», «Huset som Per bygde», «Frøken Pollen slikket bollen», «Putteguttene» osv.
3. Arbeide med likheter/forskjeller mht. størrelse, form og farge.
Stor balje med duploklosser i to størrelser: Sortere etter størrelse på to brett. Se på undersida: Bare rettlinjede kanter, firkantet form, enten kvadrat eller rektangel.
4. Gjøre antallet likt, lære begrepet «like i»:
  - a. Ett brett med like store Duplo-klosser, to gruppeplater med ulikt antall klosser. Oppgave: Gjøre antallet likt, telle. Si: «Gruppene er *like i* antall». Sortere etter farge, sammenligne antall.
  - b. Byen og biler, ev. Fargerally-biler, og to parkeringsplasser. Gjøre antallet likt på begge parkeringsplassene, og gjøre antallet passasjerer likt i de forskjellige bilene. Gjøre antallet røde personer likt i to biler osv.

Rapport:

1. Vi repeterte vannrett, skrå og loddrett stilling med lodd og vannflaske. Han skulle holde snora til loddet og si hva slags stilling snora fikk. Det var gått litt i glemmeboka, men han kom på det da jeg startet på ordet. Han klarte å stille flasken i loddrett, vannrett og skrå stilling (satte den opp-ned for loddrett).
2. Jeg sang visa. Han ville synge mer fra Prøysen-sangboka. Jeg sang «Reven og kråka», som bygger på Æsops fabel. Kråka har ost i munnen, og reven lurte den til å synge, så osten faller ned og reven snapper den. Jeg sang «Helene harefrøken», «Nøtteliten», «Blåbærturen», «Hompetitten» (og

humpet opp og ned med ham på fanget, noe han likte godt!) Jeg sang enda flere sanger, eller leste teksten.

3. Vi så på undersida på klossene og snakket om at de små hadde kvadratform og de store rektangelform. Han sorterte etter størrelse på to brett og sa kvadratform eller rektangelform for hver gang veldig flott. Jeg hjalp ham å sortere en del.

4a. Dette syntes han var veldig morsomt. Vi dramatiserte det: Oi, hva skjedde nå? Det kom plutselig flere klosser på den ene plata. Og nå var ikke antallet likt. Hva *kunne* han gjøre da, tro? Jo, han visste råd: Han kunne legge til noen eller fjerne noen. Noen ganger fant vi ut at den ene gruppen kunne dele med den andre, så det ble likt eller likere på den måten.

4b. Byen og Fargerally-biler og passasjerer. Bilen med angitt farge skulle hente x antall passasjerer med angitt farge og kjøre dem til et bestemmelsessted. For eksempel skulle gul bil hente fire røde barn og kjøre dem til skolen. «Å, da må antallet bli fire mindre, for alle sammen skulle inn på skolen», kommenterte jeg, og han var med på det.

Mor til D og A fortalte: A lærer mye gjennom dette vi jobber med. I stad sa hun «pink triangle». D er blitt mye flinkere å synge. I går spilte vi en Egner-sang et par ganger, og resten av dagen gikk han og trallet på den. Jeg kunne ikke hjelpe ham med teksten, for jeg kan ikke sangen, men det var kult.

25. mars 2015 med D: Operere på antall, arbeide med likheter og forskjeller

Plan:

1. Kasse med treklosser i tre farger, tre gruppeplater. Sortere etter farge, si farge. Si: «De er like i at de har rød farge» osv.

2. Tre gruppeplater med ulikt antall klosser. Gjøre antallet likt, telle. Si: «Gruppene er like i antall.»

3. Plassere x antall klosser i skrå, vannrett og loddrett stilling. Si begrepene. Sortere etter farge og si at gruppene er like i at de har gul farge osv., sammenligne antall.

4. Kasse med farget bestikk. Snakke om overbegrepet bestikk og underbegrepene skje, kniv og gaffel. Tre tomme gruppeplater. Legge en av hver bestikksort på hver sin plate flere omganger, og hele tida sørge for likt antall, si antallet og at «gruppene er like i antall». Sortere etter farge, sammenligne antall.

5. (Punkt 7 nedenfor): Grupper med Duplo, bestikk, mm: Antallet er forskjellig, gjøre det likt ved å legge til eller fjerne. Det må altså være tilgang på flere ved siden av.

Rapport:

1-3. Oppgave: Finne to klosser med blå farge og plassere dem på ei plate. Deretter finne likt antall klosser til de andre to platene, men fargen skulle være forskjellig. Etterpå skulle han tilføre én og én ny kloss til hver plate, så antallet hele tida ble likt, men fargen skulle være forskjellig. Dette klarte han fint. Han var veldig iherdig med å telle og kontrollere. Han la klossene i fine mønstre, men fordi de lå helt inntil hverandre, ble det vanskelig å telle dem. Jeg flyttet klossene litt fra hverandre på den ene plata, og da klarte han fint å telle.

4. Plassere skje, kniv og gaffel på hver sin gruppeplate. De skulle ha lik farge. Deretter tilføre en ny farge til samme type bestikk, telle, snakke om farge og type bestikk. Si antallet og at antallet er likt, men fargen er forskjellig.
5. Jeg sang mange sanger fra Kjell Lunds sangbok «Her kommer guttemusikken». Han likte dem veldig godt. Utgangspunktet var «Kan du spille på slurva», siden han spilte på slurva sist. Men han ville høre mange.
6. Han ville leke vannleker. Jeg la merke til at han var veldig planmessig i det han gjorde, tenkte seg godt om, vurderte ting, la en plan, prøvde ut ulike redskaper.
7. Sortere etter farge, si farge. Tre gruppeplater med ulikt antall klosser. Gjøre antallet likt, telle. Si: Gruppene er *like i antall*. Plassere x antall klosser i skrå, vannrett og loddrett stilling. Si begrepene.

27. mars med P og D: Sammenligninger av størrelse, vekt. Gjøre antall likt og forskjellig.

1. Dyr i «Dyrenes rekordbok» som er svært store og tunge
2. Plassere et visst antall dm-staver på rekke, enten vannrett eller loddrett (opp mot en vegg) og si antallet dm med loddrett eller vannrett stilling.
3. «Den er tyngst/lettest.» Gå på leting etter ting de tror har stor eller liten vekt.
4. Bilder og personer fra «Fargerally»: Antallet passasjerer er i utgangspunktet likt i de ulike bilene. Gjøre antallet røde personer likt i to biler osv.
5. Grupper med Duplo, bestikk, mm: Antallet er forskjellig, gjøre det likt ved å legge til eller fjerne. Det må altså være tilgang på flere ved siden av.
6. Sortere duploklosser etter farge, sammenligne antall.
7. P: Fokushefter. Lese fra lesebøkene, inkl. min gamle lesebok. Lytte til fortellinger, ev. fra min PC med hodetelefon.

Mai:

Tredje mai fortalte mor til D og A at de hadde jobbet med «vertical, horizontal and weight». De hadde sett i boka «Lyd- og bokstavlära» av Aud Hovik, som jeg hadde gitt dem, om å forme bokstaver med kroppen. D hadde formet en E med kroppen og etterpå skrevet den riktig.

4. mai med D: Selektiv assosiasjon med formbegrepet sirkelrund form, telle antall

1. En mengde gjenstander med sirkelrund form benevnes med over- og underbegrep.
2. Tingene er plassert på stua. Oppgaven består i å løpe til stua og hente et visst antall av ting med sirkelrund form, ta det med på et brett eller i ei veske, løpe tilbake til Fokus-rommet, vise det til meg, telle antallet og si: «Antallet sirkelrunde former er...»

3. Samtale med hånddokka Akke Hakk. Akke Hakk snakker veldig rart. Han kan ikke si lydene i ord i sammenheng, men sier én og én lyd. Barnet må prøve å tolke det han uttrykker ved å dra lydene sammen til ord. Denne gangen, mens D er i startgropa mht. å oppøve fonembevissthet, er det D som dikterer ord, som Akke Hakk skal gjenta på sin måte. (Arbeid med Akke Hakk er veldig bevisstgjørende på fonemer og passer godt med førskolebarn.)

4. D arbeidet med skriveboka si. Imens leste jeg eventyret om «Gullhår og de tre bjørnene».

8. mai med D: Lek med gymball, lære å ta fart i huska, sirkelrund form, bueform, Akke Hakk

1. Uteaktiviteter: D lærte å ta fart i huska selv. Jeg lærte ham selvinstruksjon. Han skulle si: «fram» idet huska gikk fram og han strakte beina fram og lente overkroppen bakover. Han skulle si «bak» idet huska gikk bak, og han bøyd beina under huska og overkroppen fram. (I mai 2016 har han glemt denne ferdigheten, og vi trener litt ute den 27. Da ber jeg ham si «rettlinjet form» idet huska går fram, og «bøy» idet den går bak. Det fungerer fint.)

2. En mengde gjenstander med sirkelrund form benevnes med over- og underbegrep.

3. Mange sirkelrunde ting er plassert på stua. Oppgaven består i å ri dit i rasende fart på lekehesten. På stua skal han hente et visst antall av ting med sirkelrund form (putte det i oppbevaringsrommet på hesten eller i ei veske), ri tilbake til Fokus-rommet, vise det til meg, telle antallet og si: «Antallet sirkelrunde former er...»

4. Nytt formbegrep: bueform. Han skal flytte hver bueform over til brettet og si «bueform». «Lærer Lise» underviser og oppmuntrer.

5. Han øver på å tegne bueformer på tavla mens han sier begrepet, først med hjelp av meg, deretter selvstendig.

6. Vi analyserer D-bokstavens form, og han skriver D-er med selvinstruksjon: «Rettlinjet form, bueform». Han måtte skrive både den rettlinjede formen og bueformen ovenfra og ned.

Mor sa at D var blitt så ivrig til å lære lesekunsten. Kunne vi starte med det nå? Jeg sa at han ikke hadde oppøvd språkklydbevissthet, og ikke klarte å lytte ut første lyd. Så vi måtte heller legge grunnlaget med begreper, bokstavlæring og rim-/lyd-trening uten å presse på med lesetrening. Etter arbeidet med Akke Hakk fortalte D at Akke Hakk sa b/å/t for *båt*. Det forundret meg, og kanskje var han mer bevisst enn jeg hadde oppdaget? Eller var det at han husket det? Han ville ikke mer etterpå. Han klarte ikke å si *fin*.

Mor sa uka etter at han hadde vært kjempeflink å peke ut sirkelrunde former i huset. Det var ingen nøling. Hun hadde dessuten introdusert ham til rim, og det hadde han ikke forstått i starten. Men hun hadde sagt at «log» rimer på «frog», og da kom han sannelig på «dog»!

15. mai med D og P: Selektiv diskriminasjon av sirkelrund form og bueform, analytisk koding

1. D sorterte en samling med sirkelrunde og buede former i hver sine grupper. Han måtte si begrepene «bueform» eller «sirkelrund form» for hver flytting. Han var veldig konsentrert og ivrig.

2. Analytisk koding på tavla. Det innebærer at de skal løpe til tavla og tegne riktig form og antall. For eksempel: «Du skal tegne sirkelrunde former. Antallet er fire.» Da må de holde styr på to begrepssystemer på én gang.

1. juni med D: Selektiv assosiasjon med vinkelform, diskriminering mellom fire former

1. Undervisning om vinkelform. En vinkel er to rettlinjede former som møtes i en spiss. Erfaring av vinkelformer: to verktøyvinkler, passer, masse pappvinkler
2. Han måtte få hjelp i starten med trekantformene, som han ikke hadde kodet. Han sorterte fire sorter flateformer i grupper mens han benevnte hver form. Det gikk fint med vinklene også!
3. Tegne vinkler på tavla ved hjelp av trekantlinjaler.

6. september med D: Repetisjon av tidligere lærte begreper

D veide steiner og sammenlignet størrelser med vekt. Vi plasserte steiner etter hverandre ut fra antatt vekt og sjekket om det stemte.

Han viste meg at han husket stillingsbegrepene loddrett, vannrett og skrå. Han fant gjenstander med oppgitte former i rommet: sirkelrund form, firkantet form, ovalrund form etc. Deretter tegnet han oppgitte former på tavla: sirkel, firkantet, trekantet, rettlinjert, bueform.

21. september med D: Plassbegreper

1. **By med biler:** Kjøre biler til angitt plass og si hvor den har plass.
2. **Introduksjon av venstre og høyre.** Oppgave: **Plassere bilene på venstre eller høyre hånd**, og på venstre eller høyre side av bordet.
3. **To tavler.** Snakke om venstre og høyre tavle, og peke på riktig. Løpe og tegne på riktig tavle, altså venstre eller høyre, løpe tilbake, få ny oppgave, løpe. Tegne oppgitte figurer med et visst antall.
4. **Plassere en lekebil på angitte plasser:** Over, under, oppi og inni ulike møbler og på kroppen, inkludert oppå hodet og under rompa.
5. **Bygge med Duplo på henholdsvis høyre eller venstre plate.**

Kommentarer til utførelse:

2. Dette klarte han veldig fint.
3. Vi snakket om venstre og høyre tavle, og han pekte riktig. Tegneoppgavene klarte han hver gang.
4. Dette gikk som en lek. Bare en eneste gang under denne treningen forvekslet han høyre og venstre. Han lærte også å tegne hus og mennesker med kropp/mage.
5. Dette klarte han veldig fint.

Jeg oppfordret foreldrene til å gjøre lignende ting hjemme, både på norsk og engelsk. Men jammen lærte han fort! Mange barn kan ikke dette før de er ti.

24. september med D: Plassbegreper og intro til retningsbegreper

1: Det er tegnet et tre på tavla, og barnet skal **tegne** epler, blomster eller fugler **på henholdsvis venstre eller høyre side.** (Barn som kan bokstaver/skriving kan skrive bokstaver eller ord, så får man trent på skriftspråk samtidig.)

2: Motoriske oppgaver, ev. mens barnet gynger på gyngehest: Løfte høyre arm eller venstre fot, legge venstre hånd på hodet, ta på tunga med høyre hånd / pekefinger / tommel, klø seg i høyre øre, ta på nesen med venstre hånd, ta på høyre øye, klappe hesten med venstre eller høyre hånd osv.

3: To vekter, klosser i tre farger og pølseklype. Oppgave: Legge en blå kloss på høyre vekt, en rød på venstre osv. Oppgave å ta to klosser av riktig sort med klypa. Legge tre eller fire klosser av aktuell farge på riktig vekt. **Vurdere hvor antallet klosser er størst ved å se hvilken vekt som viser størst vekt/tyngde.** Kontrollere ved å tømme ut klossene i hver skål og telle med flyttetelling.

4: Magnetheisekran, små gjenstander av jern, to hvite asjetter. Oppgave: **Heise en ting om gangen opp i henholdsvis høyre eller venstre asjett.** Etter hvert finne en eksakt ting, som en sirkelformet plate, en mutter, skrue, noe med pigger etc.

5: Kongen befaler, som å ta med høyre hånd på venstre skulder, ta på venstre fot, eller spise på den, ligge på magen og løfte riktig arm eller fot.

6: Introduksjon til retning: Når noe står her eller der, har det *plass* der. Men hvis noe beveger seg, snakker vi om *retningen*. Vise at jeg beveger meg i retning mot døra, tavla, skapet osv. Og jeg fører barnet annenhver gang mot høyre og venstre og sier «retning mot høyre/venstre». Etterpå får barnet i oppgave å gå i retning mot ulike rom eller gjenstander, og i retning mot venstre eller høyre.

Kommentarer til utførelse:

2: Han gjorde det veldig bra. Oppgaven å klappe hesten med venstre eller høyre hånd: Det gjorde han, men løftet begge armer i utgangsstilling.

3: Legge en blå kloss på høyre vekt osv. Dette gjorde han helt rett. Ta to klosser av riktig sort med klypa: Det gikk fint. Vurdere hvor det var flest klosser: Det klarte han. For å være helt sikker tømte han ut klossene i hver skål og telte med flyttetelling. På venstre vekt var det 15 klosser, og han hoppet over 15 og kom til 16. På høyre vekt var det 12, som han telte rett.

4: Dette gikk veldig fint.

5: Kongen befaler ta med høyre hånd på venstre skulder: Valgte høyre skulder først. Ellers riktig.

6: Gå i retning mot ulike rom eller gjenstander: Det klarte han fint. Han klarte også å gå i retning mot venstre eller høyre.

7: Til slutt var vi på trimrommet sammen med mor og A.

12. oktober med D: På venstre og høyre side *av noe*, og til venstre og høyre *for noe*

1. Gjøre tegneoppgaver med på venstre side av noe eller til venstre for noe. **Tavle med påtegnet tre:** Lære om at **på venstre/høyre side av treet, er på selve treet** – slik de tegnet sist. Men hvis det er en blomst, person eller fugl på bakken eller i lufta **ved siden av treet**, må vi si **til venstre/høyre for treet**.

Skille mellom til h/v for noe og på v/h side av noe. Oppgaver som: **Tegn et eple på venstre side av treet. Tegn et eple til venstre for treet.** Tegn en blomst til høyre for treet. Tegn en blomst på høyre side av treet. Tegn en fugl som flyr til venstre for treet. Tegn en fugl på venstre side av treet... **SI DET MAN HAR TEGNET:** «Jeg har tegnet en fugl til høyre for treet. Jeg har tegnet en blomst på venstre side av treet.» (Å si dette, er vanskelig og kan kreve at den voksne og barnet sier det sammen. Hovedsaken er forståelsen.)

2. By med biler: Oppgave å kjøre biler til navngitte hus og **parkere til venstre eller høyre for** huset.

3. Se på megabokstavkort og snakke om lyden, snakke om plasseringen til formdelene

Flere ideer:

4. Duplo-hus eller dokkehus. **Parkere biler til v/h for huset.**

5. Fjøs med lekedyr. **Plassere hesten til h for fjøset**, kua til h for hesten, sauene til v for fjøset osv.

Kommentarer til gjennomføring:

1. Han forsto dette raskt og gjorde de fleste oppgavene helt riktig. Vi øvde altså på å **skille mellom til v/h for noe og på v/h side av noe**. Han lærte hvordan man tegner en fugl i flukt og en papegøye i et tre. Han lærte å tegne blomster. Han mestret veldig godt å skille mellom begrepene. Men det var vanskelig å si det riktig, og det krever nok ganske mye trening. Hovedsaken er at han forstår begrepsforskjellene og kan beskrive bokstavers form ved hjelp av disse begrepene.

2. By med biler: Dette klarte han nesten uten feil.

Til slutt: Trening i trimrommet og lek med bilbane.

14. oktober med D: Repetisjon av høyre og venstre, og telling/sortering, flertallsordet for gulrot

Vi plukket gulrøtter på jordet foran huset vårt (etterplukk). D skulle plassere gulrøtter i den venstre eller høyre bunken, eller i venstre/høyre pose. Han måtte peke ut venstre og høyre etc. Ellers var det ikke så lett å fokusere på høyre og venstre når man fant sååååå masse rare gulroter (gulrøtter!) - som så ut som monstre, lemmer osv. Men vi hadde ei fin stund. Og samtalen betydning er udiskutabel:

Artikkel om samtalen betydning

<http://www.dn.no/magasinet/2015/10/09/1705/Bker/prat-smbarna-smarte>

Mine kommentarer til artikkelen i den lukkede Facebook-gruppa:

Det er samtalen, felles fokus, rim, regler, sanger og bøker som gjelder. Hjernekirurgens råd for å oppdra intelligente småbarn er: tune in - talk more - take turns. Hennes uttrykk «å snakke om sanntid som en fotballreporter», minner meg om en bok jeg leste i vinter, om soliloquy, enetale. Feuerstein har utviklet den metoden for å hjelpe utviklingshemmede med språk og tanke. Der gjør de akkurat det: snakker som en reporter – om alt som skjer, hele tida, med ord som i utgangspunktet er alt for avanserte for barnet. Men inn går det, og plutselig har barnet overgått seg selv.

Feuerstein, R., Falik, L. H., Feuerstein, S. & Bohács, K. (2013). A Think-Aloud and Talk-Aloud Approach to Building Language: Overcoming Disability, Delay, and Deficiency. New York: Teachers college press.

Som det står i artikkelen, er det særlig de første tre årene som er viktige for utviklingen. Hvis man prater og prater, synger og rimer de første årene, bygger man opp grunnvollen for resten av livet.

Dessverre blir det ofte ikke en slik stimulans i barnehagen. Forskning viser at barnehagepersonale snakker lite med barna. Grønlie, K. S. (13.09.2016). Lite kontakt med voksne i barnehagen. Forskningsrådet. Og i Montessori-barnehager blir det nok enda mindre, siden barna driver på individuelt, og det ikke er legges opp til å lære ordene for begrepene (bortsett fra i matte og bokstavlæring, ut fra egne observasjoner i USA og Norge.)

*Her er forresten en interessant artikkel om sang:
http://www.nrk.no/kultur/--syng-for-barna_-1.7625397*

Jeg ser bekreftelse etter bekreftelse på den strategien vi har snakket om for D. Og det er jo samme strategi som kan anbefales for alle barn: Synge, rime og samtale; det utvikler språk og intelligens og mye mer.

21. oktober med D: Retning mot høyre og venstre, skrått opp og ned mot h/v, vannrett mot h/v

D har nå lært nesten alle begreper som trengs for å beskrive hvilken som helst bokstav. Denne ettermiddagen var han usedvanlig trøtt, så vi kuttet ned på begrepsarbeidet og sang sanger isteden (Kjell Lund: Her kommer guttemusikken...) Men vi arbeidet litt med vanskelige retningsbegreper: retning skrått opp og ned mot høyre eller venstre, vannrett mot høyre eller venstre, loddrett opp eller ned. Materiell: Ulike spillbrett med loddrett, vannrett og skrå brikkeflytting, dessuten små lekedyr som gjorde forflytningene.

Han valgte et dyr og fikk oppgaver i å flytte det X antall plasser loddrett oppover/nedover eller vannrett mot venstre/høyre. Deretter gjaldt det å flytte dem X antall plasser i retning skrått opp/ned mot venstre/høyre. Dette var D dyktig i!

23. oktober med D: Fokus på bokstaven I og lyden /i/

Materiell: Fokus-hefte 1 for førsteklasse. Dette fungerte fint. Han begynner å oppdage språklyder i ord. Han fant 40 I-er i ei rekke med bokstaver. (Denne oppgaven kaller jeg "Finn lyden".)

Jeg sang I-lyd-vers flere ganger, og vi så på illustrasjonen. Han tegnet ringer rundt hver I og sa lyden. Han skrev fine I-er og sa: «Loddrett ned».

Han forsøkte å analysere ordene som var illustrert, og finne ut om det var i-lyd i dem. Med litt hjelp klarte han dette.

30. oktober med D: Fokus på bokstaven S og lyden /s/

Materiell: Fokus-hefte 2 for førsteklasse.

Vi sang S-lyd-verset mens vi studerte illustrasjonen, og arbeidet med noen av oppgavene i materialet.

31. oktober med P: Fokus på klokka, fonembevissthet og kategorier

Materiell: Klokkebok, Fantasispill, Akke Hakk, språklydsanger og Lærer Lise. Akke Hakk sier ordene på en veldig rar måte. Han kan ikke dra lydene sammen når han snakker. Det er spennende å prøve å tolke hva han sier når han uttaler hver lyd for seg!

Jeg sang språklydsanger, og han skulle gjette hvilken lyd de representerte:

Y: Han klarte det langt uti, gjettet først i og I. M: Gjettet først n, men klarte m

Riktig: I, V

Riktig straks: L, R, S, N, E, Å

P leste for Lærer Lise og Akke Hakk – og førte en samtale med dem. Etterpå spilte vi Fantasispillet, der du må finne 2-4 kort, i henhold til terningkastet. «Du skal fortelle hvordan disse fire bildene har noe til felles.» Mange ganger brukte han kategorier med begrepssystemer, som møbler, mat, klær etc. Mange ganger foretrakk han å fortelle en fantasifortelling, der sammenhengen mellom bildene var merkelig. I siste omgang ba jeg ham om å finne virkelige likheter. Han fikk bare lage fantasifortellinger når det bare var noen få kort igjen. Dette klarte han. Han vant omgangen og var glad.

(Pga. mine reiser ble både høsten 2015 og våren 2016 nokså oppstykket. Men jeg puttet inn Fokus med D hver gang jeg var hjemom.)

13. november med D: Fokus på bokstaven E og lyden /e/, sammenlesing

Materiell: Fokus-hefte 3 for førsteklasse, tavle og kritt, bokstavkort med lærte bokstaver.

Vi sang E-lyd-vers flere ganger og så på bildet. Vi snakket også om begrepene. Deretter satte han ring rundt alle E-er i sangteksten idet han sa «e». Det samme med alle linjene med «Finn lyden». Det var imponerende. Vi telte antallet E-er han hadde funnet, og det var 39.

Han øvde på å skrive E med selvinstruksjon, først på ark og så på tavle. Nå hadde han god bruk for begreper for stilling og retning, dessuten plass nede, oppe og i midten.

Vi øvde på sammenlesingsteknikk ved hjelp av det visuelle og taktile, «lydkrasjemetoden»: Jeg la et I-kort og S-kort på bordet. Han skulle lydere i-en mens han bevegde kortet mot S-kortet. I det øyeblikk de krasjet, skulle han si «s». Så måtte han finne ut hvilket ord han hadde lest. Han likte oppgaven, og med hjelp klarte han den. Vi brukte E også. Ordene var IS, SI; SE, ES.

16. november med D: Fokus på bokstavers form og skrivemåte, oppøving av fonembevissthet

Materiell: Fokus-hefte 1-3 for førsteklasse, White Board og tusj, to biler og ei bymatte.

Vi fokuserte på utseendet og skrivemåten til I/i, S/s, E/e. Han gjorde Finn lyden og skrev de små bokstavene med selvinstruksjon. Han skrev også på tavle.

Vi øvde på fonembevissthet ved hjelp av to biler og bymatte. Den første bilen står for første lyd i et tolydsord. Den andre bilen representerer andre lyd. Han skulle si første lyd mens han kjørte den første bilen i retning mot den andre. Idet de krasjet, skulle han si lyden til bil nr. 2 (lydkrasjemetoden).

Da vi la utover matta med byen der bilene skal kjøre, sa D: «Den er lagd av plastikk.»

Jeg pekte på skapet og spurte: «Hva er skapet lagd av?» «Metall der (knottene) og planker.» T: «Tre». Hva ting er lagd av, er ett av Nyborgs begrepssystemer.

30. november med D og P:

Barna arbeidet med selvvalgte oppgaver. De drev med dominobrikker og benyttet flyttetelling. De tegnet og heiste med magnetkran. Vi hadde fokus på samtale om det de gjorde.

30. november med D: Fokus på de små bokstavene i, s, e

Opprinnelig hadde jeg tenkt bare å fokusere på de store bokstavene til de var lært. Da kan man komme fortere i gang med å lese tekster. Men siden barnehagen var begynt å trene ham noe i bokstaver, og de bare bruker små bokstaver der, bestemte vi oss for å øve inn begge typer parallelt. Selv om det ville ta lenger tid å lære hele bokstav-lyd-rekka da, mente jeg det var greit

når han var så ung. Det var fortsatt nesten to år til første skoledag. Han har et sterkt visuelt minne, og han er i stand til å beskrive bokstavenes form. Den parallelle bokstavinnlæringen så derfor ikke ut til å være noe problem.

Vi måtte gå tilbake og lære de små bokstavene i, s og e før vi fortsatte med progresjonen. Dette gikk veldig fint. Han skrev bokstavene med selvinstruksjon basert på grunnleggende begrepssystemer. Han evaluerte bokstavene og tegnet et hjerte eller to rundt de beste. Noen ganger gjorde jeg det.

7. desember med D: Sammenlesingsteknikk med kort, oppstart med L og lyden "l"

Vi arbeidet lenge med bokstavkort, der han skulle føre bokstavene mot hverandre mens han sa kortets lyd. Med litt hjelp leste han til og med noen firelydsord, både med store og små bokstaver.

Vi undersøkte hvilket ord det ble dersom bokstavene skiftet rekkefølge: is/si, es/se, esel/lese, sel/les. Han øvde til slutt på å skrive L med selvinstruksjon.

11. desember med D: Befestning av bokstavskrivning, selvinstruksjon av liten l

Nå syntes D det var lenge siden han hadde løpt fra Fokus-rommet til stua for å gjøre oppgaver på tavla. Så da var det bare å sette i gang! Jeg sto på stua og ropte oppgavene, han løp fra Fokus-rommet til tavla og skrev den bokstaven jeg hadde bedt om. Han løp tilbake og fikk ny oppgave osv. Vi trente bare litt på L/l sist, så da jeg ba ham å skrive en stor L, ropte han tilbake: «Hvordan ser den ut?» Jeg svarte: «Loddrett linje i retning nedover og en vannrett linje mot høyre nede.» Denne instruksjonen resiterte han, sprang til tavla og skrev den, helt riktig. Og han kommenterte: «L, løve».

Etter ei lang stund med denne oppgavetypen la jeg megabokstavkort med de fire lærte bokstavene på gulvet. Så fikk han i oppgave å skrive ulike ord med dem. På baksida av kortene er den lille bokstaven, men i dag skulle vi bare fokusere på store. Etter å ha lagt ordene, var oppgaven å sammenlese. Noen av gangene mestret han det helt selv, og med hjelp klarte han resten også. Det hadde virkelig gått fort framover! Til slutt lærte jeg ham noen turntriks i trimrommet.

Jeg skrev følgende i Facebook-gruppa:

I forgot to tell you that we've been using blocks or cars to work on phoneme synthesis (reading preparation), in the same way as we have been using the letter cards lately. One block on each side of the table, representing two sounds. Moving the left block towards the right block while saying the sound continually. In the moment they crash, the second block's sound is said. Then the task is to find out which word he's said. In the same way with cars representing two sounds, and crashing in the moment you say the second sound. And also three blocks/cars representing three sounds. In this task we may use several sounds, not depending on having learned the letters. (But we have to focus on sounds which can be held, except for at the end of the word. Ex: *se, la, få, mø, ni, fin*. We may use *mot, fat, lyd, sak* ... but not: *to, be, gå, ti* - because the first sound here is an explosive sound, disappearing in the moment you say it.)

14. desember med D: Fonemsyntese ved hjelp av biler

Han har to biler til tolydsord. Hver bil representerer en språklyd. Han skal kjøre bil 1 i retning bil 2 mens han sier første lyd i ordet. Idet de krasjer, sier han andre lyd, som er lyden til bil 2. Så må han finne ut hvilket ord det ble – eller prøve en gang til.

2016

15. januar med P: Skrivning ved hjelp av «Fokus symbolpusling»-appen

«Fokus symbolpusling»: <https://viavers.no/>

Det er tre oppgavetyper:

1. Store eller små bokstaver
2. talesymboler og vokalbokstaver
3. bokstavgrupper og bokstaver

Det var moro. P prøvde hovedsakelig oppgave 1, bokstavlyder. Men han hadde også lyst til å prøve oppgave 2 med talesymboler.

15. januar med D: Vekt, frilek under høytlesning

D brukte vekt og prøvde å stable så mange ting som mulig oppå hverandre i vektskåla. Så undersøkte han hvor tungt det var (dvs. hvor langt pilen hadde bevegde seg.)

Det første eventyret var «Mannen som skulle stelle hjemme». Han likte historien godt. Han syntes det var morsomt at kua falt ned fra taket og dro mannen, som var bundet fast i kua gjennom pipa, opp i pipa. Da kona kom og fikk se kua henge utfor, kuttet hun repet, så mannen falt i grøtgryta. Vi leste også eventyret om «Rødhette og ulven».

Så begynte jeg å lese historien om «Pepperkegegutten» mens han turnet i trimrommet. Men etter ei lita stund tok D over og fortalte hele eventyret, helt korrekt. Han hadde hørt det for lenge siden. Talespråket hans har sannelig blitt bra!

18. januar med D: Skrivning av ord med app-en «Fokus symbolpusling», megakort og kritt

D prøvde ut app-en med stor suksess. Jeg valgte først ut bokstavene ADEILSV, som var de bokstavene han kunne si lyden til. Deretter diktet jeg ord med disse. D skrev: IS SE SA VI LE AV DA etter diktet.

Etterpå arbeidet han med lignende ord med megabokstavkort på gulvet. Megakort fungerer veldig godt med kinestetiske barn, og ble opprinnelig lagd under mitt masterprosjekt. Da sydde jeg en fem meter lang holder for bokstavkort og bokstavgruppekort, tilsvarende kortene i bokstaveskene jeg har benyttet i alle år, både i spesialpedagogikken og i klassebaserte forsøk.

D gjorde et poeng utav at man kan bytte side på kortene, slik at det blir små bokstaver isteden. D skrev også ulike bokstaver på tavla, via selvinstruksjon. Til slutt skrev han sitt eget navn.

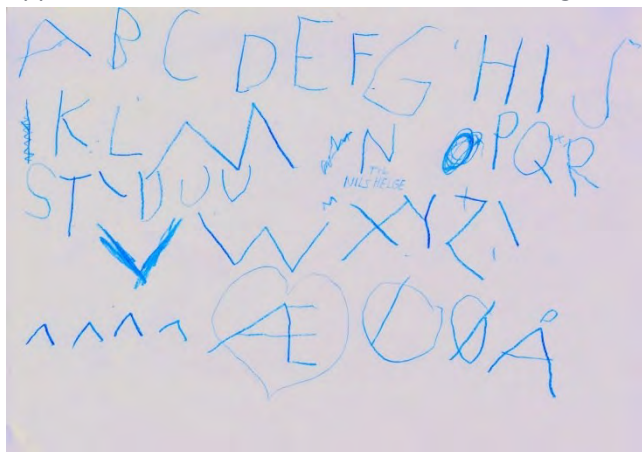
I trimrommet trente han musklene. Vi hadde snakket om å trene hjerne-«musklene» under lese- og skriveøkter. Hvis vi virkelig strever og trener hardt, skaper hjernen nye veier mellom hjernecellene sine. Og etter ei stund blir lesing og skrivning lett pga. disse nye veiene. Det er som å trene muskler: Hvis vi trener hardt, vokser musklene, og vi blir sterkere.

22. januar med D: Skrive alle store bokstaver, og skrive ord med «Fokus symbolpusling»

Denne økta så vi på alle bokstavene i D's illustrerte ordbok, og D ville prøve å skrive dem. Så da satset vi på det. Jeg instruerte ham med grunnleggende begrepssystemer, og han skrev alle bokstavene i henhold til dette. Jeg forklarte med plass / retnings / stillings / form / størrelsesbegreper. Noen

ganger demonstrerte jeg først på et eget ark, hvorpå han skrev alle bokstavene på riktig måte. Så skannet vi arket for dokumentasjon.

Vi øvde på Æ på et eget ark og delte prosessen opp. Han lærte først *skrått opp mot høyre, loddrett ned, vannrett mot høyre*. Han måtte bevisstgjøre seg på at den første linja har skrå stilling, mens den neste har loddrett stilling. Den siste hadde en tendens til å bli skrå. Men etter hvert klarte han det. Denne figuren fikk han inn først, og så satte vi på vannrett linje oppe og vannrett linje midt på. Han syntes det var artig at vi kunne skrive den midtre streken tvers over hele bokstaven. Og jeg oppmuntret ham med at dette er den vanskeligste bokstaven i hele alfabetet.

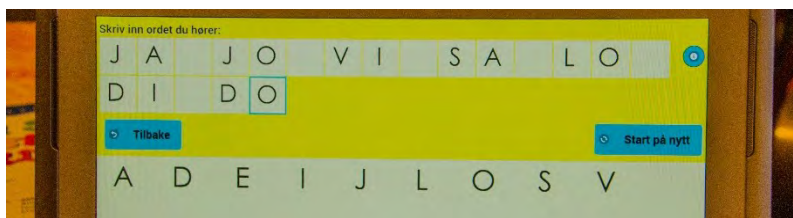

Han skrev deretter ord med symbolpulingsapp-en. JA JO VI SA LO DI DO ble det – og det er ikke dårlig av et tospråklig barn som har fylt fem år for ei uke siden!

Her velger D ut de bokstavene han kjenner, og som han skal jobbe med i diktaten:

Alle disse ordene har han skrevet. Moro å skrive do.

D fikk ei Pippi-aktivitetsbok som han arbeidet med videre. Der handlet det blant annet om bananpalmer. Jeg fortalte selvopplevde historier fra Hawaii, der familien min bodde i 1981-82. Der hentet mannen min bananklaser ned fra palmene. Jeg fant fram fotoboka fra 1981-83. Vi så på bilder fra Hawaii, og jeg fortalte enda flere historier. Vi brukte stoffbleier, og babyen vår brukte å base i den

store haugen med nyvaskede bleier; det var det bilde av. Dette lignet på historien om Brumlemann, som også lekte i klesvasken – riktignok i den skitne. Og dermed havnet han oppi vaskestampen. D og jeg sang denne Egner-sangen før vi fortsatte.

Da vi kom til vinterbilder fra Norge, la D merke til at småguttene våre kjørte med en liten spark. Det kunne han også hatt lyst til! Han hadde aldri skjørt spark før. Men det lot seg gjøre å rette på: Opp i hylla over garasjen og hente ned den gamle barnesparken. Så ble litt av Fokus-timen å lære gutten å kjøre spark. Og det klarte han så fint som bare det!

2. februar med D: Språklydsanger med begreper, skrive e-er, Finn lyden /e/, likhetsoppdagelse

D var sliten etter en lang barnehagedag, og Fokus ble ikke så effektivt. Men vi hadde det koselig. Vi sang i-lyd-vers og e-lyd-vers og snakket om bildet og begrepene i e-lyd-verset. Han visste at å være ensom er å være helt alene. Han husket at herr Ek i E-lyd-verset spiste egg, men hadde glemt at det var edderkoppegg. Han skrev mange e-er og sa e. Han fant 48 e-er i Finn lyden og var så glad for at han fant åtte mer enn på E-oppgaven.

Vi så på bokstavene han skrev sist. Han lurte på hvorfor det var flere vinkler på siste linje. Jeg sa det var fordi han hadde prøvd å skrive Æ, men ikke passet på å få loddrett linje, så begge ble skrå. «Men den med hjerte var helt perfekt!» sa han gledesstrålende.

Han fikk i oppgave å legge noen ord med små bokstaver med megakort. Det gikk fint, med unntak av l som han forvekslet med stor l, av forståelige grunner. Til slutt snudde jeg kortene, så de store bokstavene kom fram. Jeg sa at alle disse bokstavene er forskjellige, men nå skal vi se hva de er **like i**. Jeg viste ham par, og han var utrolig dyktig. Han fortalte at S + D er like i at de har bue! Det er utrolig godt gjort. Jeg sa at det nok er mange voksne som ikke ville tenkt på det. L + E var like i at de har vannrett linje og loddrett linje. I + L har rett linje. V + A er like i at de har vinkel. Det er enestående.

Til slutt var vi nede og trimmet kroppen etter all hjernetrimmen. På vei ned så vi på alle broderiene barna mine lagde mellom fire og sju år. Han syntes det var flott.

Han fortalte litt fra Prokofjevs barnesymfoni *Peter og ulven* (<https://www.youtube.com/watch?v=9ueGfjBKbiE>), og sang to av temaene, den til katten og den til ulven – mens han turnet. Han fortalte at en film om Peter og ulven, som de hadde lånt på biblioteket, var veldig skummel, for Peter hadde falt ned fra treet mens han hang i reipet, og ulven hadde klort ham. «Men den er ikke for skummel for *meg!*»

Etter ei stund hentet jeg eventyrboka og leste eventyret om den stygge andungen. Han var veldig engasjert. Han mente at det var anda som beit, som var stygg. Han sa det var veldig stygt og slemt av de voksne endene og hønene. Da det var som verst for den stakkars fuglen, ville han ikke høre mer. Men da jeg sa at det går veldig bra til slutt, ville han høre, og satt deler av tida i armkroken og kommenterte. Han ble så glad over at andungen var en svane.

Han trodde ikke svaner kunne fly særlig, så da gikk vi på PC-en min og fant video jeg har tatt av flyende svaner, og etterpå så vi på kortnebbgjessene jeg hadde filmet. Jeg fortalte at de flyr veldig langt; kortnebbgjessene flyr helt fra England til Svalbard. Vi så på reiseruta på globusen. Da han møtte mannen min i gangen, fortalte D ivrig om andungen som ikke var stygg, bare at den var annerledes enn endene, så de likte den ikke. Men den var en nydelig svane.

5. februar med D: Repetisjon av form- og stillingsbegreper, sammenligning av lyder/bokstaver

Vi repeterte sirkelrund form og rettlinjert form med skrå, loddrett og vannrett stilling. Det gjorde vi med klistremerker (for det meste rester fra CD-label-ark), som han klistret på ark mens han snakket om form og stilling. Mange av de rettlinjede formene klistret han, etter oppdrag, i riktig stilling. De to store ringene etter CD-labels snakket vi om at lignet på en kulefisk. Vi så på kulefisk i boka om fisker, og snakket om at den blåser seg opp. Vi snakket om at den har ringer til mønster, og D klistret runde former på kulefisken. Etterpå fikk han noen flere sirkelrunde klistremerker + noen andre som han klistret på det samme bildet. CD-label-rester ble også til hans onkel Øyvind og en snømann. Han likte ikke at arket hadde gul farge når det forestilte en snømann. Så da gikk vi på PC-en og så på solnedgangsbilder jeg hadde tatt av snø, der snøen var helt gul. Da var det greit. Til og med røyken etter et fly var helt gul. D sa at kanskje pappa skulle reise med fly i kveld mens det var solnedgang, så flystripa ville bli gul eller rød.

Etter at vi hadde skannet bildene, arbeidet vi med å sammenligne bokstaver og snakke om lyder. Vi sammenlignet Å og A. D sa at begge var en A og at Å hadde en sirkel. Vi holdt over sirkelen på Å og å, og så at da ble det en A eller a. Vi snakket om at A og Å er like i at de har en A – og at den har to skrå linjer og en vannrett. De er forskjellige i at Å har en rund form i tillegg.

Så ba jeg ham si å og a annenhver gang mens jeg fotograferte og filmet. Vi så på bildene og sammenlignet munnen: A hadde stor åpning, mens å hadde en liten rund form. Oi! Å-bokstaven og å-lyden har begge en liten rund form! Stor begeistring.

Deretter sammenlignet vi B og D. Han sa de var like i at de hadde rettlinjert form og bue. Men hva var forskjellen? Det fant han ikke ut, så jeg forklarte at B har to små buer, mens D har én stor.

Vi sammenlignet P og D, og D sa at de er like i at «de har rett linje og én bue. De er nesten like, altså!» Han visste at P er Peter sin bokstav, og vi uttalte lyden.

L og V klarte han ikke å finne likheten til. Men da jeg sa at V er en vinkel, snudde han på L og sa at nå var den også vinkel. Jeg svarte at den er vinkel samme hvordan vi snur den. Men den har rettvinklet form, mens V har spiss vinkelform. Jo, han husket at vi hadde lært om det før. Jeg sa at de både er vinkel og to rette linjer som møtes i en spiss.

A og V klarte han med en gang: De har vinkel!

S og D har bue. Vi snakket om forskjellene, at S-en på kortet hadde bue med åpning i retning nedover og oppover, mens D-buen hadde åpning i retning mot venstre. S hadde en skrå, rettlinjert form på midten, mens D hadde loddrett linje.

Ø og O: «De er like i at de har rund form, og forskjellige, for Øyvind sin bokstav har skrå linje, og det har ikke O». Wow! For en flott formulering! Og han kjente sin onkel Øyvinds bokstav. Jeg sa lyden, og han skulle si den. Så skulle vi sammenligne o- og ø-lydene ved at han sa dem annenhver gang, og jeg fotograferte. Etterpå så vi på bildene, og han så tydelig at vi slapp haka lenger ned på ø enn på o.

På hjemveien fortalte han om første lyd i forskjellige ord: Penn har p, Toril har to, snø har s, fly har f, sol har s, mamma har m, A har a, stein har s.

A og V er like i at de har vinkel (spiss vinkelform)

Både Ø og O har rund form. Ø har skrå linje tvers over den runde formen.

Munnen har rund form når vi sier "ø", akkurat som Ø har rund form.

A-lyden: Stor åpning på munnen

Å-lyden: Munnen har liten, rund form, og bokstaven har liten rund form.

L og V er like i at de har vinkelform

8. februar med D: Operere på antall, bokstavforming

Denne dagen arbeidet vi med antall. D ba om å få jobbe med de avlange klossene og løfte dem med klype, så da lagde jeg trening av det. Han fikk i oppgave å ta et visst antall av en bestemt farge og legge på riktig gruppeplate. Han skulle så øke antallet med to eller minske det (gjøre antallet to større / to mindre osv.). Så måtte han telle og si hva antallet var. Han begynte etter hvert å lage byggverk av klossene på platene. Han fikk i oppgave å gjøre antallet likt på de tre platene, nemlig antallet 7. Dette strevde han med. Han var ikke systematisk nok i tellinga når det gjaldt et byggverk med klosser her og der. Til slutt skulle han gjøre antallet to større, så det ble ni. Og hvor mange til må det være for at det skal bli ti? Vill gjetning. Jeg viste ham på fingrene, og han fikk forhåpentligvis litt bedre forståelse. Vi arbeidet en del med denne strategien: Når han vet at det er sju klosser i

utgangspunktet, og han skal legge til tre, så behøver han ikke starte fra 1, han kan **telle videre fra 7**. Jeg oppfordret foreldrene til å arbeide med det samme. Plutselig en dag ville det gå et lys opp for ham. Jeg sa det sikkert var lurt å jobbe med små tall. Han hadde ganske god tallforståelse nå. Han trengte ikke telle hvis det var tre eller fire klosser; han så det.

Så fikk jeg ham til å skrive de bokstavene han kunne, på tavla. Han gjorde alle dem vi hadde trent på, riktig, bortsett fra skrivemåten for E (loddrett ned og vannrett mot høyre nede først) og e, som ble speilvendt. Vi snakket om at den vannrette linja skal gå i retning mot høyre. Da fikk han det til. Vi jobbet så med Vv, Aa, Dd. Da jeg spurte etter V, skrev han K. Vi rettet opp misforståelsen. Så spurte han hvordan den lille k er, og jeg demonstrerte og han skrev. (Jeg ville at han skulle skrive den øverste skrå streken før den nederste.)

Han ville skrive d på sin egen måte og ble lei seg da jeg insisterte på min framgangsmåte (rund form opp mot venstre, loddrett opp og loddrett ned). Da forklarte jeg at når han begynner på skolen, vil læreren bestemme at alle skal skrive bokstavene likt. Hvis han har øvd det inn på sin egen måte, må han lære det på nytt, men hvis han har øvd det inn riktig fra start, kan han slappe av. Da forsto han det. Han fantaserte rundt hvilke mulige feiltyper for d noen barn kunne gjøre, som læreren måtte rette på – det ble runde former med loddrett linje på hver side, eller vannrett linje over. Han syntes det var veldig morsomt. Så pusset vi ut de gale bokstavene, og han øvde litt på liten d.

Premien var å leke med alle legoklossene. Vi hadde ei koselig stund.

Bildeinfo:

Nettopp fylt fem, og kan skrive og beskrive alle de store bokstavene og noen små ved hjelp av begreper som: loddrett linje, liten rund form, skrått opp mot høyre, bue med åpning i retning mot høyre og venstre. Han kan sammenligne bokstaver også: V og A har vinkelform. O og Ø har rund form. S og D er like i at de har bueform! P og D er nesten like, for begge har loddrett linje og bueform! Bokstaven Å har forresten liten rund form, og det har jammen munnen vår når vi uttaler lyden også! Han kan forresten lytte ut lyder i ord, og er begynt å trekke sammen bokstaver.

12. februar med D: Desimeter, måling, telling

Materiell: 3,5 meter langt ark på gulvet, blyanter i mange farger, dm-stav

Metode: Presentasjon av lengde-/høyde-begrepet og dm-staven som angir lengden eller høyden 1 dm. Han plasserte dm-staver på rekke i høyden, telte og sa antall dm. Han la dm-staver etter hverandre og sa antall dm. Vi prøvde metoden fra førsteklasseprosjektet med å måle gjenstander ved hjelp av en meterstav. Her skal man sette fingeren ved enden av staven og si «én», flytte staven så motsatt ende tangerer neglen, telle til to, osv. og si det endelige antall dm. Det gikk fint når jeg gjorde det og han telte og sa antall dm. Men det motoriske var for vanskelig. Derfor gikk vi over til å markere på ark. En strek som er tegnet, er jo en fast markering som neste måling kan ta utgangspunkt i.

Jeg plasserte D slik i forhold til arket at arbeidet ville gå i retning mot høyre. Oppgaven ble da å legge staven på venstre ende av arket og tegne en strek ved begge endene på staven. Vi snakket om at området mellom strekene var 1 dm langt – fordi det var like langt som dm-staven. Nå lærte han å flytte staven i retning mot høyre, slik at den tangerte den siste streken for hver gang. Han tegnet så en ny strek og telte antall dm. Da vi kom til 5 dm, klarte han å telle videre fra det forrige tallet han

hadde sagt. «Jeg vet det, for etter 4 kommer 5.» «Og etter 5 kommer 6», tilføyde han, og gjorde neste markering. Han hoppet konsekvent over tallene 7 og 15.

Han måtte telle fra 1 for å finne tallene mellom 10 og 20. Men da han hadde markert dm nr. 20, snakket vi om at nå kunne han telle videre fra det tallet han hadde kommet til: 21, 22, 23 osv. Det klarte han til han kom til 30, der han muligens sa tjueti.

Et lite stykke uti målingsarbeidet spurte jeg hvor langt han trodde det var bort til urnen på enden av arket. Han bevegde seg da langs arket, pekte og telte – og beregnet lengden til å være 28 dm. Videre under arbeidet snakket vi om at det ble spennende å se hvor langt fra den anslåtte lengden vi ville havne. Han foreslo at han skulle få en premie hvis han hadde beregnet riktig. Jeg sa at dersom han målte helt til enden – som var en stor jobb – skulle han uansett få en premie. Det var veldig vanskelig å beregne lengder helt nøyaktig. Da det nærmet seg slutten, sa jeg at det nok var litt mer enn 28 dm. «Kanskje det blir 31?» foreslo han – noe som er litt underlig siden han ikke sa tallet 30. Da vi nærmet oss enden, tegnet han et mål og var veldig spent på antallet, som ble 33! Det syntes han var veldig morsomt – med to tretall, slik jeg skrev på kanten. Også tidligere hadde jeg notert antallet en del ganger etter hvert som arbeidet skred fram.

Premien var en klistremerkebok som han kunne jobbe med andre ganger også, etter utført treningsøkt. Den skulle være på Fokus-rommet. Han arbeidet med boka ei god stund.

15. februar med D: Legge kjente bokstaver, synge V-, R- og O-lyd-vers, korlese ord med I S E.

Materiell: Fokus-hefte 3-4 for førsteklasse, megabokstavkort, illustrasjoner av språklydsanger.

Denne gangen arbeidet han med megabokstavkort. Jeg la ut de bokstavene han kan – både dem vi har trent på (ISEL), B og dem han kan pga. for- og etternavnet sitt. Han kan også F; den ble utelatt. Så dikterte jeg ord. Han syntes det var moro å bytte om på bokstavrekkefølgen. IS ble SI, men VI ble IV, og det er ikke et ord. Jo, gutten visste råd: IVER begynner på IV. Så da la han IVER med litt hjelp. OLE og LE ble lagt, og kan jo ikke speilvendes. Men LES kan jammen snus til SEL. Vi snakket om hva en sel er, og så i på bilder av sel i L-heftet. Han la også JA og JO. Ord på D, B og K prøver jeg å unngå, siden de er eksplosive lyder. Men det er uproblematisk hvis de står i utlyd (sist i ord). Ordene LEK, LIK, SAK og SIK (fiskeart) kunne han ha skrevet.

Vi sang V-, R- og O-lyd-vers og så på illustrasjonene. Til slutt leste han ord i E-heftet. Vi snakket om betydningen av ordene ese, ise og isse. Vi så på bilder jeg har tatt av ising på kvister. Vi snakket om at alle har isse, men at den bare synes når man er skallet.

29. februar med D: Fokus på O/o, Finn lyden, ordanalyse, sammenlesing, ordforråd

Materiell: Stor O med pil for skriveretningen, Fokus-hefte 5 for førsteklasse.

Vi arbeidet med O. Jeg satte kryss og pil på en megabokstav og instruerte ham i å skrive fra krysset og opp i retning mot venstre og rundt, og lukke O-en. Så øvde han på å skrive store O-er, og alle måtte skrives på samme måte. Da han gikk over til å skrive de små o-ene, viste det seg å være lettere. Dette syntes både han og jeg var pussig og morsomt, og han fortalte mor om det etterpå. Nesten alle de små o-ene fikk rødt hjerte rundt seg – vårt symbol på ekstra fine bokstaver. Enkelte bokstaver fikk dobbelt hjerte. Og noen ganger tegnet han et ekstra hjerte selv når han var fornøyd med bokstaven. Han er god til å tegne hjerter.

Han gjorde *Finn lyden*, og som vanlig lagde han morsomme lyder og rytme imens (beat-boxing). Etterpå så vi på bildene i heftet der han skal avgjøre om det er en o-lyd i ordet. Dette gjorde han veldig bra. Det var selvsagt ikke alle han klarte; o-ene er jo oftest inni ordene i denne oppgaven. Men han klarte overraskende mange. Så snakket vi om at noen av ordene har flere o-er. Og han ville jeg skulle skrive ordene istedenfor at han skulle sette kryss. I ordet koffert hørte han o-en enda den kommer etter en eksplosiv lyd og er *kort* til og med, og det var godt gjort. Til slutt tegnet han ting som starter med lyder han kan. Det ble ost, fisk, sol, is, egg og le.

4. mars med D: Lese ord, synge språklydsanger, lytte ut aktuell lyd i sangteksten

Vi leste ord med store bokstaver, og noen med små, i kor: LO OS LOS SOL OSE SOLO SELGE SELV LOSE SOLE SILO. Han ville gjerne lese dem alene, men da delte han opp i enkeltlyder (lydplukket), så da øvde jeg med ham ved å sammenlese i kor. Vi snakket om at vi skal prøve å dra lydene sammen uten å si én og én lyd. (Det er en ulempe at barnehagen hans trener barna i lydplukking). I alle fall er han blitt flink å si lydene og trekke sammen i hodet etterpå. Og etter hvert ble han flinkere til å dra sammen. Vi snakket om bokstavene som har strek under seg, at det betyr at de er stumme og ikke har noen lyd. Vi snakket om stumme mennesker, og at de må bruke tegnspråk. Han ville at jeg skulle snakke tegnspråk, men det kan jeg jo ikke. Etter at vi hadde snakket om de stumme bokstavene, dekket jeg dem til, og han leste. Jeg forklarte ordbetydningene. Han tegnet en tjukk strek under de stumme for virkelig å understreke poenget.

Vi snakket om hva en los og en losbåt er. Jeg forklarte at losbåten kjører foran og viser vei til havna, så ikke skipet kjører på skjær. Og da han så på bildet, sa han: «Hvis den får vann i seg, synker den, for hvis noe er veldig tungt, synker det.» Det synes jeg var godt gjort – å skjønne at en båt som er fylt med vann, er ekstra tung.

Vi sang alle sangene om I, S, E, L og O. L-verset fokuserte vi skikkelig på. I starten sa han om sangen: «Den er om /l/. For Lego begynner på /l/.» Vi så på bildet, og han kommenterte: «Ål, *der* er det /l/ inni!» Jeg sa ordene, og han skulle finne ut om det var l-lyd der. Han klarte alle med /l/ i framlyd (først i ordet). Han klarte mange av de andre også. Noen var veldig vriene.

Fonemanalyse i L-lyd-vers: Leting etter l-lyder

ble	Ja, i midten*	fikk	Ja, ved Lars fikk: f/ikk, nei
lerkeglad	På starten l/ærk/e/gl, ja! gl!	han	ja i midten (T: Da blir det hln). h/a/n/, nei
blid	I midten	lo	l/o, ja, på starten
livlig	Ja! Ja to, i midten og på starten.	sa	nei
lekker	På starten, men ikke to, da.	til	ti/l, ja!
gjør	Nei! Men mange ord har r inni.		
lykkelig	Lykke, ja! lykke-l/i, to!	blir	Ja! på starten, bl/ir.*
mens	Ja, nei, ja, ja, nei (sakte)	hipp	nei
han	Ha/n, ha/n, er det l inni?	hurra	hu/r/a, nei.
til	Nei... ja, på ferdig	fisket	f/isk/et, nei
ble	Ja, i midten*	ål	<i>der</i> er det l inni
så	s/å nei	straks	straks – l, nei! Nei
og	ring over (å)	han	nei
ble	etter b	kvelde	Ja! Ja! kv/el/s, ja, vanskelig, nei. S kommer etter l. (Og det stemmer, for D-en er stum).

* Dette er veldig godt gjort, for i den alderen er det vanskelig å dele opptakt – for eksempel bl – i to.
I tillegg er b-lyden en eksplosiv lyd.

7. mars med D: Fokus på M/m, fonembevissthet og kategorier

Denne dagen begynte vi med et fokus på M (utgaven med fire skrå linjer: M). Da jeg fortalte at vi skulle ha om M, sa han: «Det er bokstaven for *mamma*. *Månen* begynner egentlig på /m/. Og *maling* begynner også på /m/. Og *med* begynner på /m/.» Jeg svarte at *med* begynner på /m/ og har to lyder: /m/, /e/. «Men husker du hva en stum bokstav er?» Ja, det gjorde han! «I ordet *med* er det en stum D til slutt. Vi skriver M-E-D. Men siden D er stum, så sier vi den ikke. Vi sier jo ikke «me-d», vi sier «me».

Vi sang *M-lyd-vers* mange ganger. Og vi så samtidig på illustrasjonen og snakket om den. Vi sa teksten i første strofe rolig flere ganger, og så i andre strofe, så han skulle få inn ordene.

Vi gjorde som med L-lyd-vers: Jeg sa ett og ett ord i sangen, og han skulle avgjøre om det var m-lyd i det. Dette klarte han suverent:

malermester	Starten! (T: Kan du undersøke om det er to m-er der?) ma/l/er/m, to!
Madsen	Ja, én. M/ads/en, på starten!
maler	m/a, ma/l/er, én på starten!
mang	Ja, på starten.
en	Nei.
mur	m, ja!
Morgan	mmmåårrrgaaannn, ja, på starten! Mons, det er m inni! Og inni mus!
maler	Ja, på starten. Men det er to inni. (T: Hvor da?) Nei, det er bare én.
månen	På starten
mor	Ja, på starten
og	Nei
Mons	Ja, på starten
går	g/å/r, nei!
tur	t/ur, nei. Det er bare u inni midten.

Så gjorde vi en oppgave med seks bilder av personer og seks bilder av ting de holder. Det er om å gjøre å pare dem, og det var jo lett: «For jeg ser samme vegg!» sa han. Og så langt hadde ikke jeg tenkt selv. Men ved å se på bakgrunnsfargen, løste han oppgaven i rekordfart.

Han ringet rundt alle M-er og alle m-er i språklydsangen. Deretter øvde han på å skrive M-er. Han instruerte seg selv slik: «Skrått opp mot høyre, skrått ned mot høyre, skrått opp mot høyre, skrått ned mot høyre.» Vi prøvde å trene på å lage bratte streker, og det var lettest nedover, og ganske vanskelig oppover. Vi sammenlignet bredden og fant de smaleste. Jeg selv skrev en smal og en bred M og ba ham vurdere hvilken som var finest. Han mente den smale. Jeg viste ham at den brede nesten hadde rettvinklet form på vinklene, mens den smale hadde skikkelig spisse vinkler. Jeg viste ham at det er tre vinkler på M. De fineste bokstavene fikk rødt hjerte.

Nå skulle vi få besøk av Akke Hakk. Det er ei hånddokka som snakker veldig rart. Han deler opp ordene i enkeltlyder. D skulle prøve å tolke ordene, og det klarte han kjempebra. Her er noen eksempler blant de 19 ordene han tolket:

j/ei	Jeg
f/å	Han sa at jeg kunne <i>få</i> noe!
r/o	Ro – ro i en båt!
t/a	Tale og avtale. (T: Ja, både tale og avtale har t/a i seg, men hva blir bare t/a?) Ta!
b/e	Be

d/u Due, du/e. (T: Men det er bare d/u). Du.
p/å På
r/i R/i, rrrri, ri på en hest

Dette var jo en strålende prestasjon som viser at han er blitt temmelig fonembevisst. Det som imponerer mest, er at han klarer å trekke sammen ord som starter på en eksplosiv lyd: *ta, be, du, på*. Dette var ei vellykket økt, selv om han virket usedvanlig trøtt i starten. Med Akke Hakk på besøk kom formen seg veldig. Han neseviste med Akke Hakk og var veldig glad.

Premien var, etter eget ønske, å leke med biler på bymatta og turne i kjelleren til slutt.

14. mars med D: Fokus på dm/m, M-fokus, sammenligne B og P, lese fra Wessels lesebok

Målebegreper: Vi arbeidet med dm og m. Han skulle legge dm-staver tett i tett på rekke bortover en meterstav og finne ut hvor mange dm det var plass til i en meter. Han telte og fant ut at antallet dm i en meter er 10.

Bokstavsammenligning: Vi snakket om likheter og forskjeller mellom bokstavene B og P. Han fant ut at begge har loddrett linje og bueform, men at P bare har én bue, og B har to over hverandre. Vi snakket om at B og P er mann og kone, derfor tegner vi hjerte mellom dem. De er like, bortsett fra at B bruker stemmen og P bare hvisker. Vi kjente på strupehodet og sammenlignet: Når vi sier P, spretter ikke strupehodet ned og opp igjen, men det gjør det på B.

D skrev BL. Jeg kommenterte: «/bl/, hvis vi har en /i/ til slutt, så blir det?» D: «Bli!»

Lesebok: Vi tittet på Kari Wessels A-bok fra min barndom. Han leste tittelen: «Se, si, lese.»

Han leste «mo – mor.»

R (rev). «En gang lærte pappa meg /r/, men jeg husket ikke helt. r/rose, jo/r/bær.

F: f, far.

Lydanalyse i ord det var bilder av:

sj/i/raff. T: Hva er siste lyd i sjiraff? D: f!

Hvor mange f er det i fugler? «fugler, to! Nei én!»

Vi snakket om T og t. Han visste at t er en liten bokstav med t-lyd.

Antall fugler på bildet: Fem. «Fugler, f på starten!»

Fjell: «Ja, starten.»

Fiskestang: «Ja, starten.»

A: Apekatt: «Starten, a/p/e/katt.»

«And, ja starten.»

Kaker: «k/a/k, kak/er, nei, k/a, ja.»

«Ja, ank/er, ja på starten. Når de skal stoppe tar de ankeret inni vannet.»

Spade: «s/pa, spade, ja, spa/d/e, spa, starten.»

Han leste *MOR ROR*.

På starten av samtalen sa jeg at jeg skulle hente et ark å notere på. Han sa: «Ja, for jeg sier så mye bra! Det er mange på skolen som ikke kan det jeg kan!» Viktig lærdom ...

4. april med D: Lese og forklare ord i leseboka, M -fokus

Materiell: Kari Wessels A-bok, Fokus-hefte 6 for førsteklasse

Jeg skrev: «Nå går det unna! Han skjønner hva jeg mener når jeg sier han skal dra sammen lydene.»

Han leste ord fra leseboka. Mange ganger dro han sammen med det samme. Hvis han delte opp i enkeltlyder, sa jeg at han skulle dra sammen, og han gjorde det. På noen av ordene dro vi sammen i kor, andre ganger gjorde han det selv. Han leste i min gamle førsteklassebok. Ordet ÅR leste han direkte uten å holde på lydene.

Han leste følgende ord: VASE REV FÅR ÅL VÅR MÅL ÅR SÅR NÅL NÅ NI EN FIN MÅNE (leste månen)
LUR UR ULV LUS MUS MUR JUL VOV Å!

Han forklarte at tegnet ! betyr at man sier det veldig høyt. Jeg la til at vi skriver det når noen er forskrekket eller overrasket også.

Vi snakket om ukjente ord:

Ål: Vi så på bildet til *L-lyd-vers* der Lars har fisket ål.

Ur: Ur er det samme som klokke.

Lus: Lus spiser blader og stilker, og særlig på prestekrager kan man finne lus. Jeg foreslo at vi skulle se etter bladlus til sommeren. Vi snakket også om hodelus, og han fikk se en lusekam. Den brukte han til å spille på.

Vase: Han fikk pakke opp fire sjøgrønne vaser jeg hadde kjøpt i Levanger, og han lovte å plukke markblomster til meg.

Jeg forklarte at noen ganger har O en å-lyd, og i ordet *vov* måtte han lese /å/, og det klarte han.

Til slutt gjorde han *Finn lyden* med m, og han skrev fine små m-er og instruerte seg selv: Loddrett ned, bue ned, bue ned. Jeg forklarte at «bue ned» betyr bue med åpningen i retning nedover.

15. april med D: M -fokus – lese og forstå ord, oppdage m-lyd i ord, skrive

Materiell: Fokus-hefte 6 for førsteklasse

Vi arbeidet med M-fokus. Men aller først ba han om en repetisjon angående skrivemåten for S. Det viste seg etter hvert at det har vært for lite repetisjon av både den og O, så vi trente litt på det innimellom. Han må også minnes om å skrive E-en med vannrett linje nede først (som en L), uten å løfte blyanten.

Vi gjorde de to sidene med bilder der han skal avgjøre om det er m-lyd i ordet. Det gikk veldig bra! Han delte opp ordene sakte i lyder eller lydgrupper og oppdaget m-en nesten hver gang.

Lim: «På starten! mlim? Nei, slutten.» Han prøvde altså å sette lyden m foran lim og fant ut at det ikke stemte. Det er veldig godt gjort å lage nye ord ved å sette til en lyd først. Bravo!

Smokk: «I midten».

«I maling er det m!» (Han så bilde av malekost og maling.)

Han visste ikke hva palme heter, foreslo kokosnøttre. «Ja, m i palme.»

Han klarte å finne /m/ i lokomotiv, for eksempel. Det er veldig bra med så langt ord og m-en midt inni.

Så leste han ord i M-heftet, og det også gikk veldig bra. Han var blitt god til å dra lydene sammen. Han husket det ikke alltid, men hvis jeg minte ham på det, rettet han seg. Siden det ikke er så mange ord med bare bokstavene I S E L O M, har jeg måttet ty til ord som er ukjente for små barn. Men jeg benyttet anledningen til å undervise om ordbetydningene, og han lærte seks ord. De fleste husket han etterpå og refererte dem til foreldrene.

Lom: Vi snakket om at fuglen på bildet heter lom.

Mos: På bildet var det eplemos, så jeg hentet det i skapet, la det på en kjeks, strødde kanel på og ga ham det som snacks. Neste gang ville jeg fortelle at det er mange slags mos, som potet-/ gulrot-/ søtpotetmos.

Lem: Vi så på bildet og snakket om at man kan stenge et vindu med en lem. Jeg spurte hva det ble hvis man leste lem baklengs, og det ble mel. Han sa: «Men egentlig blir det mell!» Og det er jo helt korrekt, for lem har kort e, mens mel har lang. Godt gjort!

Mose: Vi så på bildet, men det er litt dårlig. Jeg forklarte at mose er en plante som vokser i skogbunnen. Jeg sa vi kunne se etter det i skogen en dag. Han ville lese *mose* baklengs, men fant ut at *esom* bare var et tulleord. Etterpå så vi på bildet av en foodprocessor som moser frukt, og snakket om verbet «å mose».

Molo: Jeg forklarte og viste på bildet. En molo er en steinmur i vannet som skal beskytte båtene og dem som svømmer, mot store bølger. Jeg sa det er en på Ridehusstranda, som vi kanskje kunne se på en gang det passet.

Mil: Vi snakket om at ei mil er så langt som til Hamar, der mamma skulle hente pappa mens vi hadde Fokus. Jeg nevnte at ei mil er 10 km. Så da gikk det litt i surr da jeg spurte hvor langt det var til Hamar: «Kilo?»

Melis: Vi hentet det i skapet, og han fikk smake. Jeg sa at det er finmalt sukker, så fint at det blir som et pulver.

Lomme: Jeg forklarte at vi ikke skal lese to m-er, men si o-en kort, og det klarte han!

Han leste også noen småord:

Mi: Jeg sang: «Hvor er skjorta mi, hvor er buksa mi?» Etterpå sang han det selv.

Med: d-en er stum, og har en strek under seg. Derfor trenger vi bare å lese de to første bokstavene, noe han klarte fint. «Det er ikke lurt at den er stum, de kunne latt være å skrive den!» sa han – og jeg er jo veldig enig, men måtte forklare at det er regler for hvordan ord skal skrives.

Vi leste rimene på neste side sammen: mos – los, mil – smil. Vi så på en elevs selvportrett i andreklasser, med et enestående stort smil, og snakket om det. *Los:* Vi snakket om en losbåt, og han som jobber der, heter los. Vi bladde tilbake til O-fokuset og så på losbåten som leder skipet på rett vei. Han spurte hvordan losen kunne vite at det var trygt der. Jeg sa at han var kjent, at han hadde kjørt der så mye. Når det er fjære sjø (lavvann), stikker skjærene opp av sjøen, og da kan han legge merke til hvor de er. Dessuten fins det sjøkart. Det har ikke jeg, men vi så på «Barnas verdensatlas» for å bevisstgjøre ham på hva et kart er. Han kommenterte at det blå er havet – rundt Afrika, Australia osv. *Mel – sel:* «Oi, den er kommet inn!» (Det er bilde av en sel ved siden av ei som sikter mel. Det var kanskje ikke så lurt å sette bildene inntil hverandre.)

Til slutt skrev han MI, LIM, MEL, LOM, LEM, MOSE. Og han leste det han hadde skrevet. Bravo!

18. april med D: Ri eller løpe og skrive M-ord, øve på smal M, lese M-ord

Hovedoppgaven denne gangen var å skrive ord for hånd. Fram til nå har han stort sett skrevet ord med bokstavkort og bare trent på selve *bokstavformingen* med blyant eller kritt. Nå var tida kommet til å forme hele ord, noe han gjorde veldig fint. Samtidig kunne vi repetere skrivemåten for bokstavene og sammenligne bokstavformer.

For å tilgodese et kinestetisk barn, er det veldig lurt å legge inn løping eller andre kroppslige aktiviteter. Det er enkelt på dette nivået. Denne gangen var det nok å plassere tavla bortest i stua og la ham få oppgaver, løpe fra Fokus-rommet på andre sida av huset, skrive ordet, løpe tilbake og få ny

oppgave. Dersom jeg gjemte meg i salongen og skremte ham, var det enda morsommere, syntes han. I starten denne gangen ville han kjøre hesten til tavla og tilbake. Han hadde det veldig moro. Han skrev med store bokstaver: MI, LEM, MIL, LOM, LIM, LEM, MEL, MOSE, MOLO, MELIS. MEL skrev han først slik: MLE. Vi snakket om hva som var feil, og han rettet det.

Vi snakket om forskjellen på en bred og en smal M. D fikk i oppgave å undersøke hvor mange smale M-er som fikk plass under den brede M-en, og det var jammen seks! Vi snakket om hvor mye mer man får skrevet på et ark dersom man skriver smale bokstaver. Han fikk blod på tann og skrev flere rader med supersmale M-er og tegnet et stort hjerte rundt hele bunten, så fornøyd var han med dem.

Til slutt leste vi noen ord i Fokus-heftet om M. Vi leste også setningene om å smile. Han snappet fort opp at det sto SMIL fire ganger og leste ordet kjapt de siste gangene. Vi så på disse ordene og så at de var helt like. Premien han valgte, var å turne i trimrommet.

22. april med D: R-fokus – ringe rundt R og r, oppdage r-lyd i ord, skrive R og r, mosetur

Materiell: Fokus-hefte 7 for førsteklasse, mose, skogsterreng

Jeg hadde vært i skogen og funnet mose som han fikk se og kjenne på. Så fokuserte vi på R og r. Vi sang språklydsangen og snakket om handlingen. Han satte ring rundt store og små R/r i sangteksten og sa lyden. Han øvde på å skrive store og små R/r-er med selvinstruksjon. Så fant han ut hvilke ord det var bilder av, som har r-lyd i seg. Til slutt leste han en del ord i heftet. Noen av ordene i leseramsene har stum bokstav. I Fokus er stumme bokstaver understreket. Det betyr «minus lyd». I heftet er det illustrasjoner der den stumme bokstaven er en figur med plaster eller glidelås på munnen. Dette med stum bokstav har han forstått, og han mimet dette, noe jeg filmet. Artig! Han vet han skal se bort fra den stumme bokstaven og ikke lese den.

Etterpå gikk vi på mosejakt i skogen. Vi rastet ved en gammel husmannsplass. Plutselig så han på vinduet og sa: «Oi, der er en lem!» Så da har det ordet gått inn. Han klatret i epletreet og snekret. På tilbakeveien plukket vi blomster til mamma og til meg (siden jeg hadde så mange vaser han hadde pakket opp for å lære ordet vase). Vi snakket om blomsternavn. Da han fikk en borre på seg, snakket vi om mothakene som gjør at de henger seg fast. Derfor har borrelås fått det navnet, for prinsippet er det samme.

25. april med D: Fokus på å lese ord med lærte bokstaver

Materiell: Ordkort i ei skål, plastkonvolutt

Jeg hadde lagd kort med masse ord fra Fokus med disse bokstavene: I S E L O M A, som var gjennomgått systematisk. (Han kan flere bokstaver, men det er disse vi har jobbet med.) Jeg la kortene i ei skål på peishylla. Oppgaven var å løpe så fort han kunne til peisen, plukke ut et kort, løpe tilbake til Fokus-rommet og lese det, legge det i plastkonvolutten, løpe og hente nytt kort osv. Etter hvert fant han på å erte meg: Han løp motsatt vei, kastet seg i lenestolen og leste der. Jeg var med på leken, og det ble veldig gøy.

Noen av ordene var, som antatt, i vanskeligste laget fordi de var lange eller hadde dobbel konsonant. Da må jo vokalen foran leses kort, og det blir pause mellom lydene og vanskelig å skjønne hva man har lest. Men da korleste vi, og det gikk fint.

Det var noen ord med understreket stum bokstav. Da han løp og fant ordet ORD, spurte jeg hvilket ord dette var. Han leste det og svarte: «**Ord! Du sa jo ord, og så var det ord!**» Han hentet et kort med ordet ROLIG. Han så at G-en var understreket og kommenterte: «**Den er stum, og det er bra, for jeg kan ikke den.**» Etterpå kom han på at det var første bokstav i *grandpa*. Han leste og fant ut at det sto *rolig*. Neste ord var *RER*. Han visste ikke hva det betydde, så da demonstrerte jeg: «Nå rer jeg opp senga.» Ordet *SMILE* var litt langt. Jeg sa han måtte si det stille, så ikke pusten ble brukt opp før han fikk dratt sammen alle lydene. Det klarte han. *RIME*: «Rime! Jeg leser uten at jeg snakker. Er jeg ikke flink å lese inni meg?» «Jo!» Jeg sa jeg likevel gjerne ville høre ham når han leste, så jeg kunne finne ut om han dro sammen lydene med det samme. *MOSE*: Han leste MOSÉ. *ROSE*: Han lurte meg og leste på stua. *SELE*: Han visste ikke hva det var, så vi fant ei selebukse. *LISSE*: Dette var et ukjent ord, så vi så på alle skoene med lisser på i skohylla. Vi snakket om at noen ord har stum V, og ett av dem er *SELV*. Da vi kom til ordet *LISE*, fant vi ut at Lærer Lise måtte komme og være med oss. Det var koselig!

Til slutt leste han noen av ordene og skrev dem deretter på tavla, uten å se på kortet. Han var nøye med å sette strek under D-en i ordet ORD.

Han hadde lest tjue ord, som han fikk med seg hjem. Mor sa neste gang: «Han er kjempegira på å lese nå. Han leste alle kortene en gang for meg og en gang for pappaen sin. Han glemte å dra sammen noen ganger, og likte ikke når vi rettet på ham, for han ville vise at han klarte det.»

26. april med D: Fokus på N – skrive N/n, fonemanalyse av ord med og uten /n/, løpe etter ord

Materiell: Fokus-hefte 8 for førsteklasse, ordkort med de åtte gjennomgåtte bokstavene + V. Vi sang språklydsangen om nissene. Vi sammenlignet den store N-en med den store M-en, og den lille n-en med den lille m-en. «Den (m) har to buer, men begge har streker opp og buer», sa D.

Han skulle se på bildene og finne ut om det var n-lyd i ordene:

Jente j/en/t/e, ja, én n.

Julenisse julenissen, ja!

Det er et bilde av en mann med en diger nøkkel. «Så stor nøkkel, og så liten mann!»

Nøkkel ja

Mann ja

Nys ny/s, nei... nnnn/ys, ja!

Snegle s/nei/l/e...

Jeg sa at dyret på bildet heter villsvin. «Ja! Når man er ferdig» (til slutt i ordet).

Hare nei.

Neshorn ja, på starten.

Dinosaur: (Jeg spør hva som kommer etter «di».) Ja!

Han visste ikke hva fuglen heter. Svane, sier jeg. «Svane, ja, det heter det! s/v/a/n/e, ja!»

Tannbørste t/a/n, børste, ja!

Jenter Nei. T: Det er et vanskelig ord.

Mennesker Ja. Nei.

Sebra «De sier å-hi!»

Så er det å løpe etter ord igjen. Lærer Lise er med. Det er koselig.

28. april med D: Stum H-ord, skrive med megabokstaver på gulvet

Materiell: Ordkort, megabokstaver

Undervisningen gikk i rykk og napp denne våren pga. alle mine reiser. Jeg var bare hjemme en dag av gangen i flere uker. Men jeg prøvde å ta litt ekstra Fokus når jeg hadde tid.

Denne dagen fokuserte vi først på stumme H-er i spørreord. De tre ordene som hadde kort vokal, og de andre ordene han hadde løpt etter i det siste, fikk prikk under den korte vokalen. Dette skal bare være et hjelpetegn som minner om at vokalen skal leses kort. Vi sammenlignet ordene HVIL og VIL, som har de samme tre lydene, bortsett fra at i-en er enten lang eller kort.

Etterpå fant vi fram bokstavkortene til alle bokstavene D kan lyden til (også dem han ikke har trent inn skrivemåten til eller lest ord med). Det ble jammen ei lang rekke! Så la han ord etter diktat.

9. mai med D: Lengdemål og lesing

Det var nydelig vær for første gang på lenge. Da måtte vi ha Fokus ute. Det passet bra, for vi skulle øve på meter- og dm-mål, og vi skulle leke tampen brenner med skåla med ordkort. «Å, men kan jeg ta med fiskestanga? Jeg har fått ny fiskestang. Jeg vil vise hvor langt jeg kan kaste.» Og siden han ikke kunne vente med å vise hvor langt han kastet, ble fiskestanga en del av pedagogikken: «Nå skal vi se hvor langt du har kastet. Du kan legge de fire meterstavene på rekke. Etterpå må du måle videre med annenhver meterstav, helt til du kommer til sluken.» Ja, det var greit. Men tankene kan jo fly, og så husker man ikke antallet meter man har målt. Da må man jo telle på nytt, men det er vanskelig når meterstavene er flyttet, og det er en stor åpning uten noen stav. Ikke vanskelig for *den* karen, nei! Sannelig klarte han å telle antallet meter der det ikke lå noen stav, og kom seg videre!

Plutselig stanset en syklist ved veikanten. Det var en av barnehagelærerne hans. Vi måtte bort og prate. Hun var så begeistret for fugleturen vi hadde hatt i barnehagen, der vi hadde lyttet etter fuglelåter og funnet diverse ribb med fjær; noen fugler var tatt av hønsehauk, én var tatt av reven. Jeg hadde lagd oppsett med fjærene, målt dem og lagt bildene til vurdering på Hedmarksfugl og fått vite artene. Dette hadde jeg sendt til barnehagen, så barna skulle få se, og de hadde lagd plakater av det. Læreren hadde i den forbindelse sagt til styreren at pedagogikken min hadde fått D opp på et helt annet nivå. Etter mine observasjoner på avdelingen høsten 2014, der de språklige utfordringene var tydelige, hadde hun selv observert og kommet til samme konklusjoner. Nå så hun stor forandring.

Så tilbake til verket: Antallet meter ble 13. Men det var enda et stykke igjen. Fram med dm-stavene og finne antallet, som var 5. Enda var det et lite felt igjen. Da måtte vi finne dm-staven med påtegnede cm-streker. Resultatet var 13 m, 5 dm og 2 cm. Neste gang ble det 1 dm og 8 cm kortere. Men siste gang: Wow! D stilte seg opp ved sluken og så seg tilbake til fiskestanga på grusen: Jammen var det langt! Han hadde kastet nesten til naboens innkjørsel! Så var det å måle igjen, og antallet meter ble 19! Enda var det 3 dm og 2 cm. Slå den!!!!

Til slutt hadde vi tampen brenner med ordkort. Noen ord hadde kort vokal, markert med prikk. Noen hadde stum bokstav, markert med understrek. Jeg gjemte bollen med ordkort rundt i hagen, og D lette, mens jeg sa kaldere / varmere / tampen brenner ... Han leste mens jeg gjemte på nytt, og så fikk jeg høre hva han hadde lest.

20. mai med D og A: Tall og telling

Materiell: Aktivitetsbøker, skohorn, klinkekuler, langt skjerf

Barna arbeidet først med aktivitetsbøker. D's bok var en mattebok der man vurderte antall og sammenlignet størrelser. Dette mestret han godt. Det viste seg at han kjente mange tallsymboler. Neste oppgave var å trille klinkekuler med skohorn inn i et mål i form av et bueformet skjerv. For hver forsendelse skulle de telle videre fra forrige antall. Det gikk litt i surr, og da måtte D i gang med å telle antallet kuler i målet. Det var vanskelig, for kulene lå hulter til bulter. Det endte med at jeg måtte legge dem på rekke for at han skulle klare det. Fortsatt hoppet han over 14 og 17. Over 20 var ikke tallene automatiserte.

Da alle kulene var trillet inn, gjorde jeg det lettere for barna: Fram til nå hadde de brukt *ta-på-telling*. Nå skulle de isteden bruke trinn 1 i Andreas Hansens progresjon, som er *flyttetelling*. (Se *Tellepedagogikkens huskeregle* til slutt i artikkelen.) Da blir telleoppgaven mye lettere, bare de passer på å si antallet idet de flytter tingen. Både D og A telte kulene idet de flyttet dem over i ei skål.

Etter denne leken skulle barna øve på å skrive 1- og 2-tall. Jeg lagde store, gule tall som de skulle kopiere ved å skrive oppå. D skrev 2-tallene inni hverandre mens han sa selvinstruksjonen: «Bue ned, skrått ned mot venstre, vannrett mot høyre.» Bue ned betyr bue med åpningen i retning nedover. Da D skulle begynne å forme selvstendige tall, viste det seg at han ikke var sikker på venstre og høyre. Det er nok for lenge siden vi har trent på det. Han lærte det jo så fort og greit. Jeg sa at jeg skulle skrive, og han skulle instruere. Da ble det noen rare total, fordi han sa skrått ned mot høyre. Det var jo morsomt! Men så tok vi en kjapp repetisjon, der han skulle vise meg venstre og høyre på kroppen sin. Og neste gang fikk vi ta en skikkelig repetisjonstime, tenkte jeg.

D skrev fine 2-tall på tavla. Det er bedre enn på ark, for da blir det jo skrått ned og vannrett helt konkret.

Imens D øvde på selvinstruksjon og plassbegreper, gjorde A sorteringsoppgaver: Hun sorterte knapper, hun sorterte frø og erter, og hun sorterte strådokker etter størrelse.

23. mai med D og A: Plassbegreper og retningsbegreper, særlig fokus på venstre og høyre, N/n

Materiell: Kroppen, småbiler og bymatte, to tavler og kritt, Fokus-hefte 6

Først skulle de løfte venstre eller høyre arm. A klarte en god del. Og er man usikker, er det jo bare å titte opp på storebror!

Småbiler og bymatte: Jeg ga dem oppgave i å plassere bilene til venstre eller høyre for et angitt hus eller vann. De fikk mange oppgaver. Etterpå var det retningsbegreper med venstre og høyre: «Kan du kjøre bilen i retning mot høyre og sette den ved siden av bensinstasjonen?» På denne måten fikk vi også snakket om ulike bygninger og bedrifter.

På stua sto det to tavler. Barna skulle peke ut den venstre eller høyre, mange ganger.

Løpeoppgave: Løpe fra Fokus-rommet til stua og tegne angitt figur på henholdsvis venstre eller høyre tavle. Som oftest ble det riktig! D skulle tegne et gitt antall former, og etter hvert skrive bokstaver eller ord. A tegnet former, soler og mennesker med riktig antall. Bra!

Så: Kongen befaler. De fikk felles oppgaver, som å rekke opp venstre arm, løfte høyre fot, ha plass under bordet, under sofaen, bak stolen, oppå bordet osv. Deretter skulle de plassere lekebiler på riktig plass – på hylla, under bordet, oppå sofaen, under lenestolen, på hodet, på venstre fot, i høyre hånd, på venstre øre, på høyre øye osv. Mye glede, men det endte med knall og fall da en tung pyntegjenstand ramlet i fjeset på A. Da var leken over for denne gang.

Etterpå lekte A selvstendig mens D skrev fine n-er og N-er og noen ord med N. Til slutt var det selvvalgte aktiviteter i trimrommet.

27. mai med D og A: Fokus på venstre og høyre

Aller først øvde barna på å huske. Jeg lærte D det året før, men nå var teknikken gått i glemmeboka. Vi snakket om at når huska gikk fram, skulle han rette ut kroppen og lene seg bakover, og når den gikk bak, skulle han krøke seg sammen. Han sa følgende selvinstruksjon: "Rettlinjet form, bøy". Da klarte han å få bra fart.

1: To vekter, vakre steiner

Oppgaven består i å legge en eller to steiner på venstre eller høyre vekt og si: «Jeg la den på venstre vekt.» Barna arbeidet godt, og det var tydelig at vi trengte å repetere dette.

Først lekte vi tampen brenner, der jeg hadde gjemt steinene, og de skulle finne dem før de la dem på vekta. Til slutt la de bare et visst antall steiner på venstre eller høyre vekt.

2: Fokus på til venstre og høyre for noe – ved hjelp av lekedyr og fjøs eller hus

Først jobbet vi med en bondegård med fjøs der alle husdyrene var oppstilt i fjøset. Da hadde alle dyrene *plass inni* fjøset. Så lagde vi en fortelling, der ett av dyrene gikk ut og stilte seg *til venstre eller høyre for fjøset* osv. Til slutt jobbet vi med ville dyr i en dyrehage. Noen skulle ha plass *på venstre eller høyre side av huset*, altså inni huset. Noen skulle ha plass *til venstre eller høyre for huset*. Dette var nok for komplisert, selv om jeg har notert at D klarte det for et år siden. Jeg tror det er lettere om jeg underviser én og én i dette.

3: Kaste baller i venstre eller høyre mål (firkantede bøtter som ligger).

28. mai med D og A: Fokus på fugler og kryp på Starene

Det var Fuglenes dag på Starene. Da vi kom til feltstasjonen, fikk vi først se på gulpebollene til ugler. Damen fortalte at de sluker musene hele med hår og bein. Men det kan de ikke fordøye. Det blir liggende i magen i en klump, og hver dag må de gulpe dem opp. Vi fikk kjenne på klørne til ei ugle, og de var veldig skarpe.

Nå var det en konkurranse som het «Ugler i mosen». Vi skulle se på plakater av 10 forskjellige ugler, alle dem som fins i Norge. Så måtte vi svare på hvor mange ugler som fins her, og da var det bare å telle antallet. Antallet plakater med ugler var ti. De andre spørsmålene klarte vi også å svare på. For eksempel lurte de på om ugla sier u-hu fordi den vil få en kjæreste eller to andre alternativer. Da var det at den vil få kjæreste.

På Starene har de fuglenett, der de fanger fugler til merking. Nå hadde de klart å fange en gulspurv. Den kunne ikke få ring på foten, for den hadde en fra før. Men barna fikk klappe den, og vi lærte litt om fuglemerking. Så slapp man den fri. Seinere fikk de fanget en løvsanger, en gulspurv til og en blåmeis.

Inne på feltstasjonen er det masse utstoppede fugler. Trond Vidar Vedum viste oss ti og fortalte om trekkfuglene. Det er Trond som har lagd boka *Fuglehjelperne*, som han ga til sønnen vår da han var liten. Da var Trond og mannen min kolleger på folkehøgskole. Han hadde også hengt opp mange uglekasser, og han lærte oss at ugla er nysgjerrig. Hvis vi skrapte på stammen til treet, ville den titte ut. Det prøvde vi, og perleugla tittet ut, den.

Det som gjorde størst inntrykk av undervisningen til Trond, var historien om ei ugle som hadde tatt en grønnspekk. Det er en ganske stor hakkespekk. Trond fikk se den og spurte mannen som hadde tatt vare på den, hvilken ugle det var. Mannen hadde vært så sint på ugla at han hadde skutt fuglen, og

han viste den til Trond. Det var ei spurveugle. Den er bare halvparten så stor som grønnspetten. Mannen hadde sett at den hadde tatt grønnspetten i nakken og drept den. Det var ganske utrolig.

Etter en ny fuglekonsurrans og mtpause bygde barna fuglekasser. Mens de bygde, hadde en mann fanget dyr i dammen. De svømte og krøp rundt i en stor balje, så vi fikk studere dem. Det var mange dyr, blant annet vannkalv, som er en bille. Den puster med lunger, så den må opp til vannflata og puste innimellom. Den samler luft i en boble under vingen, så den har for ei stund. Larven dens var også der. Den var stor. Det var også rumpetroll i baljen. Det kom forresten et insekt på kanten. Det hadde et rødt felt på seg. Det falt i baljen to ganger, så mannen måtte redde det. Vi var med mannen og så på mens han tømte vanddyrene tilbake i dammen.

På hjemveien snakket vi om litt av det vi hadde opplevd. Vi prøvde å huske hvilke **ti uglearter** vi har i Norge. D husket **kattugle** og **snøugle**. Og så var det favoritten til Trond? Det var **spurveugle**. Det var den eneste fuglen han fortalte om, som ikke var en trekkfugl. Vi snakket om at jeg har sett noen av de andre artene: jordugle, perleugle, kattugle, haukugle og lappugle.

Da D og A kom hjem, fortalte de om hva de hadde opplevd. D sa: «Vet du hva? Den fuglen vet **nøyaktig** hvor den var før, og den kommer tilbake til akkurat det samme stedet og blir fanget i nettet en gang til.» (Det var morsomt at han brukte ordet **nøyaktig**. Fuglen dette var, heter løvsanger. Den har de ringmerket på Starene. Så dro den til Afrika sør for Sahara før den kom tilbake til Starene og ble fanget i nettet igjen. Er det ikke fantastisk?)

D fortalte også om tårnseileren: «Den sover til og med i lufta!» Ja, Trond fortalte at noen har forsket på dem. De er i Afrika om vinteren, og folk har brukt radiosender og oppdaget at de aldri har satt beina ned. De oppholder seg i lufta konstant i flere måneder. D fortalte også at han hadde fått kjenne på ugleklør! Og de hadde sett rumpetroll. Det var vel litt av en dag!

29. mai med A: Sortering av skjell og sneglehus og fokus på formbegreper

Vi gikk gjennom en samling med skjell og sneglehus. A sorterte dem i seks grupper. Men etter hvert forelsket hun seg i sneglehusene som jeg tror heter marginella. Vi så nemlig gjennom en oppslagsbok om skjell og snegler, og vi syntes de lignet veldig. Nå ville A finne alle marginellaene. Så da ble de andre valgt vekk. Vi så forresten på et bilde som to av barna mine og jeg lagde da de var små. Der var det mange fine skjell. De fleste hadde jeg funnet i Hellas i 1987. Antagelig lagde vi bildet den høsten. A fant forresten to flotte sneglehus med spiralform. Så dem puttet vi i spiralformsamlingen, som var temmelig mager fra før.

Vi så på mange former og snakket om hva de heter. Noen kunne hun fra før, som sirkelform.

Her er de tredimensjonale formene:

1. Vi så på bursdagshatter og andre ting med kjegleform. Hun puttet alle de andre kjegleformede tingene inn i bursdagshattene mens hun sa «kjegleform».
2. Terninger og klosser der alle sidene er kvadratiske, kalles terningform.
3. Vi så på kuleformede baller og klinkekuler.
4. Pyramideform: Vi så på et pyramideformet kubbelys og noen telysestaker. Vi så at telysestakene hadde pyramideform, og kvadratform under, og i midten var det jammen sirkelform. (Under er egentlig øverst på stakene, og de er til å henge i en metallramme.)

Disse flateformene eller linjeformene så vi på:

1. Bueform – blant annet hårbøyler og hestesko

2. Spiralform. Vi så litt mer på sneglehusene, og vi så på andre ting med spiralform.
3. Sekskantform. A telte antall kanter, og det var seks.
4. Trekantform. Hun så på et broderi og oppdaget at det var sydd trekantmønster.
5. Firkantform. Her så vi på ting med kvadratform.
6. Sirkelrund form
7. Ovalrund h form

Vi gikk på leting etter former i kjelleren. I en koffert med bilderammer fant vi mye fint. Det var både ovalrunde former, kvadratform og rektangelform. Vi fant noen bueformede hanker og kroker. Vi fant også buen til et gresk instrument, og det hadde bueform. Vi fant til og med en vase med åttekantet bunn! Det var jo konge, siden vi bare hadde én eller to ting med åttekantet form fra før. Vi fant en gammel tannbørste. Den hadde hengt på en plakett på døren der det sto «Gjester». Det var jo bare på tull, da. Men det var litt morsomt. For jeg hadde kokt en tannbørste for å sterilisere den, og da fikk den bueform! Så da måtte vi bare henge den opp, så flere fikk se den. Vi fant noen gamle, orientalske vifter, og jeg viftet A med dem.

Etterpå leste vi ei bok om former og mønstre. Der fant vi jammen igjen spiralformen og vifteformen! A ble begeistret over å se ei vifte etter at vi hadde prøvd noen selv.

30. mai med D: Fokus på lesing

Materiell: Fokus-hefte 9 og 10 for førsteklasse

D var blitt så dyktig til å lese og skrive at vi ville få opp tempoet på bokstavprogresjonen. Hvis han kunne alle bokstavene, kunne han jo lese ord med alle dem!

Først hadde vi besøk av Akke Hakk. Det var jo ikke så veldig lenge siden det var umulig å forstå hva denne fyren sa. For han sier jo én og én lyd om gangen, så det blir en veldig hakkete tale. Og skal man forstå det, må man faktisk være fonembevisst. Men nå forsto D alt han sa! Han sa j/a, v/a/f/l/e/r, h/u/rr/a, hv/a, g/r/a/t/u/l/e/r/e/r (tenk at D forsto et tilydsord!), b/e/b/i (som er baby), og setningen: «Jeg er glad». Er det ikke imponerende? Han misforsto ett ord i setningen «Hva spiser hun», mens de snakket om babyen. D forklarte at den bare drikker melk fra mammaen sin. Men da Akke Hakk spurte igjen, forsto han at det var «Hva heter hun?» Og han svarte på det.

Nå jobbet vi oss raskt gjennom to bokstaver, U og F. Han kan lese disse fra før, men han har ikke lært å skrive dem. Så da øvde vi på det. Men først sang jeg språklydsangene, og han så på illustrasjonen. D skulle gjette hvilken språklyd sangen handlet om, og det klarte han etter bare ei strofe! Det også var et stort framskritt. Jeg tror ikke han har klart den oppgaven med noen av de andre sangene. Så deklamerte jeg sangtekstene sakte, og han skulle rekke opp hånda hver gang han hørte den aktuelle lyden. Det gikk veldig fint.

Han øvde på bokstavnotasjon av U, u og F med selvinstruksjon. Han gjorde noen Finn lyden-oppgaver også. Der skal han ringe rundt aktuell bokstav idet han sier lyden.

Han leste noen U-ord og F-ord. Så skrev jeg opp noen av ordene, og han leste dem suksessivt. Det morsomste ordet var *FIS*. Da han kom hjem, sa han til faren sin: «Vet du hva jeg leste på Fokus? Det begynner på fffff og er veldig ekkelt!» Pappa klarte å gjette det på første forsøk.

Vi snakket om hva noen av ordene betyr, som *LUS*, *URO*, *UER*, *FARE*, *FOLE*, *FANE* og *FURU*. Jeg sa at *U* har bue, og han hørte at det var en u i midten av ordet *BUE*.

Vi snakket om at hvis vi setter en *U* foran et ord, får ordet motsatt betydning. *Uredd* er motsatt av *redd*. D nevnte Peter og ulven, og jeg sa at Peter var *uredd*. Og Unn i sangen var *uredd* som fisket uer, selv om ulvene og uglene ulte rundt henne. Det hadde ikke jeg turt!

Til slutt hadde vi løpe-etter-ord-leken, og han hentet sju ordkort og leste dem. Men han hadde jo allerede lest alle ordkortene jeg skrev. Det var egentlig mye bedre å lage ordkortene sammen med ham enn å ha alt ferdig på forhånd. Da ble det et samarbeidsprosjekt, der det ble helt naturlig å lese.

3. juni med D: Liten u, lese ord med A, skrive Å, lese ord med Å, å-lyd med O, nye ord: åle, såle

Denne dagen øvde D først på å skrive små u-er. Vi fokuserte spesielt på at nedstreken skulle ha loddrett stilling. D leste deretter noen ord fra Fokus-heftet om A. Så snakket vi om forskjellen på A og Å. Forskjellen er at Å har en liten rund form øverst. Vi repeterte konseptet med at «på samme måte som Å har liten rund form, har munnen vår liten rund form når vi sier å-lyden». Dette er i motsetning til a, der munnen er stor når vi sier den. Jeg fotograferte ham mens han sa /a/ og /å/ annenhver gang, og etterpå studerte han bildene.

Deretter øvde D på å skrive Å-er med selvinstruksjon. Imens skrev jeg opp ei rekke ord fra dette fokuset og klypte kort av dem. D leste så ordene. Vi snakket om at det var tre ord hvor å-lyden skrives med O, nemlig *OG*, *OGSÅ* og *SOM*. Vi stilte disse ordkortene sammen. I ordene *OG/OGSÅ* er det dessuten en stum G.

Ordene *ÅLE* og *SÅLE* var ukjente, så vi øvde på å åle oss bortover gulvet, og D studerte mange av skosålene våre – både under og inni skoene på skohylla.

Selvvalgt premie var å spille på trommebatteriet, noe han er dyktig på, og trimme. Jeg lærte ham å snurre rundt på turnstanga, og det var veldig stas.

10. juni med D: Fokus på Skjelfjords lesebok: se på bilder, finne ord med aktuell lyd, lese Dessuten: legge ut alle megabokstavene han kan lyden til, det viser seg å være alle unntatt æ. Legge ord.

Vi arbeidet med Skjelfjords lesebok. Progresjonen der bygger på Skjelfjords forskning angående hvilke lyder som er lettest å oppdage i tale. Forskningsfokuset hans var på konsonantene, så her starter boka med fire konsonanter, der det ikke er mulig å skrive ord. Vi så på bildene og snakket om dem. D klarte å oppdage mange ord med aktuell lyd på bildene:

V: *vei*, *veps* (Vi snakket også om: *vante*, *vann*, *låve*, *våt*, *Varg*, *løv*, *låve*).

L: *lam* (Vi snakket også om: *leker*, *larve*, *linjal*, *lampe*).

R: *rotte*, *rullebrett*, *traktor*, *gård*, *tre*. (Jeg nevnte *rogn* og *rødstrupe*. Vi så en video jeg har tatt av syngende rødstrupe, og han syntes den var veldig vakker.

S: *sove*, *sopp*, *snegle*, *seilbåt*, *sola*, *sykkel*, *sokker*, *hus*.

N: *nøtter* (Vi snakket også om: *nyper*, *lønn*, *ned*).

E: *sel*, *egg*. (Vi snakket også om *eple*, *papegøye*).

M: *Mickey mouse*, «Mikke» mus. På norsk sier man «Mikke» mus, og på engelsk sier man Mickey Mouse. «Monkey, det var bittelitt rart. Jeg elsker musikk!» (Vi snakket også om: *kjøkkenmaskin* / *miksmaster*, *form*, *mugge*.) D stavet seg fram i ordet *gardin* og fant ut at det ikke var m-lyd der.

Etter denne gjennomgangen av ord på bildene leste D mange setninger. Noen leste han selvstendig, andre korleste vi. Det var vanskelig å følge rekka med ord i setningene, så jeg klistret tape på en linjal, slik at han kunne se på én setning om gangen. D ville ha med Akke Hakk videre, så han hentet ham.

Nå gikk vi på stua, der han skulle legge ord med megabokstavkort. Jeg viste ham de små bokstavene, én etter én, og ba ham si lyden. Han klarte 23 bokstaver! Bare æ satt litt langt inne. Jeg la dem bortover stuegulvet, og de dekket nesten hele lengden. Så gikk vi igjennom notasjonen med selvinstruksjon ved å spore hver bokstav og si begrepene. Det er jo bare rundt 10 bokstaver han har trent systematisk på å skrive (10 små og 9 store). Men han gjenkjenner faktisk hele alfabetet, også de små. Så la han noen ord etter diktat. Han er blitt veldig god til å sekvensanalysere (analysere lydene i ord i riktig rekkefølge).

Til slutt ville jeg ha hjelp til å sortere bokstavene i alfabetisk rekkefølge. Jeg sa bokstavnavn (fram til nå har vi bare sagt *lyden*, ikke *bokstavnavnene*), og det forbauset meg at han klarte å finne de riktige uten å nøle. Jeg sa det er moro å ha Fokus med ham, for han lærer så fort.

13. juni med D: Skrive f, legge å/y-ord med kort, fokus på at y/leppene strekker seg, telle til 20
Før Fokus sa D: «Dette blir gøy Fokus!» Først var det trening på å skrive f med selvinstruksjon. Det gikk veldig fint etter hvert, og han var stolt over mange av bokstavene. Om en av bokstavene sa han: «Den er egentlig den fineste jeg har gjort i hele mitt liv, altså! Og jeg skal prøve å gjøre en så fin igjen!»

Jeg hadde hengt opp megabokstavkortene langs verandarekkverket ved hjelp av snor og klesklyper. Han fikk i oppgave å legge ord med å-lyd. Men det var sterk sol, og han var ekstra trøtt, så vi gikk inn. Her introduserte jeg bokstaveskene. Vi så gjennom rekkefølgen på bokstavene, og vi sammenlignet p med q. Vi snakket om at de har samme former, men at p har loddrett linje til venstre, mens q har det til høyre.

Jeg dikterte ord med y, siden det er neste fokus. Han skrev: *mye, lyn, nyse, fryse, FLY* (som han valgte å skrive med store bokstaver). Premien var turning i trimrommet. Men jeg hadde varslet om at vi skulle øve telling til slutt. Siden barnesenga i trimrommet er full av kosedyr, telte han tjue kosedyr. Deretter flyttet han dem fra gulvet til senga mens han telte på nytt.

Vi har arbeidet mye med flyttetelling, måling med dm- og m-staver, veiing, å gjøre antallet i grupper større eller mindre osv. Men fortsatt hopper han over 16 og 18, og han ser ikke ut til å ha tallforståelse over 10. Han kan heller ikke telle videre fra 10; han må telle på nytt fra 1 hvis han kommer ut av det.

Jeg har lest at Nyborg anbefalte å si en-ti-en for 11, en-ti-to for 12 osv. I dag brukte jeg den metoden litt og viste ham hvert kosedyr han hadde funnet fra nr. 11. Jeg sa at 11 er en-ti-en, 12 er en-ti-to, 13 er en-ti-tre, fjorten er en-ti-fire, femten er en-ti-fem, seksten er en-ti-seks, sytten er en-ti-sju, atten er en-ti-åtte, nitten er en-ti-ni og 20 er en-ti-ti osv.

17. juni med D: Kan Akke Hakk lære å snakke som oss via sang?

Dagen før satt jeg på toget og leste Nora Kulsets bok «Musikk og andrespråk». Masteroppgaven med samme navn har jeg lest med stor interesse tidligere. Forskningen til Kulset har vist at barn kan lære språk ganske kvikt via hyppige sangstunder i barnehagen. Mens jeg leste, fikk jeg en idé om å repetere språklydsangene på en motiverende måte:

I arbeidet med D har jeg jo benyttet Akke Hakk, som har en hakkete tale og sier én og én lyd. Barnas oppgave blir å prøve å tolke det han sier, og dette er med på å gjøre dem fonembevisste. D har syntes det var sørgelig at ikke Akke Hakk kan snakke som oss og har hatt et ørlite håp om at han en dag skal greie det. Siden D nå er fonembevisst, har jo Akke Hakk utspilt sin funksjon. Jeg tenkte derfor at vi kanskje kunne prøve å lære ham å snakke ved hjelp av sanger.

Da D kom til timen, fortalte jeg om Kulsets metoder. Jeg foreslo at vi kunne synge én og én språklydsang av de tolv han har øvd på. Akke Hakk skulle høre på, og etter hvert som vi repeterte sangene, skulle han synge med. Det ble stor, entusiastisk forventning. D og jeg sang sangen et par ganger mens vi så på Lydias sangillustrasjon, hvorpå Akke Hakk og D sang sammen. Det viste seg at Kulsets teorier stemte! Akke Hakk klarte å synge sangene på vanlig måte, selv om talemålet hans fortsatt var hakkete! Og det beste av alt var at etter hver sang klarte han plutselig å si et nytt ord på vår måte! Stor begeistring fra D's side: "Hørte du? Han *klarte* å si det! Å, jeg *elsker* deg, Akke Hakk! Du husker vel at jeg sa til deg nå at du skal få en premie? Men vet du hva premien er? At du kan få lov å trene med meg!" Nå kan Akke Hakk rundt ti ord, og det er godt håp om at han etter hvert kan overvinne vanskene sine.

D fortalte også fra turen barnehagen hadde hatt i dyreparken. Han fortalte om de ulike dyrene de hadde sett, og jeg hjalp ham å bøye ordet and.

Etter treningen i trimrommet sang jeg *Kråkevisa* for ham mens han så på bildene for hvert vers. Selv om sangen er på gammeldags nynorsk, fungerte det fint. (Noen av ordene forklarte jeg etter at verset var sunget.) Dette underbygger ideene til Kulset om at sangene ikke behøver å være i enkelt språk, og at man skal synge i normalt tempo. Språklydsangene inneholder jo også en del ukjente ord for barn, men det er ikke noe problem. Barna lærer språkets lyder, og de synes det er en morsom tunggymnastikk. I tillegg kan man jo undervise om de ordene man ønsker. Språksterke barn lærer også noe nytt på den måten. Rytmen og rimene gjør at sangen læres, selv om noen ord ikke er forklart. Illustrasjonene hjelper også på forståelsen.

Her følger et utdypende referat fra timen:

Jeg startet med å synge *I-lyd-vers* mens vi så på bildet. D skulle se om han klarte å finne ut lyden sangen handler om. Det klarte han etter én strofe: «I-vers! Jeg vet det er /i/!» Så sang vi sangen et par ganger, hvorpå Akke Hakk og D skulle synge sammen. Jeg la om sangstemmen til en lys variant, og vi hørte at Akke Hakk faktisk kunne synge sammenhengende! Det minte meg om forsøk med sanger i demensbehandlingen: Mens de gamle kanskje bare kan svare ja og nei, kan de plutselig – etter å ha lyttet til yndlingssangene fra yngre dager – snakke i lange, begeistrede setninger.

Neste sang var *E-lyd-vers*: D «visste at det var /e/». Og han forklarte at *ensom* er at en er helt alene. Det samme skjedde her: Etter at vi hadde sunget sangen et par ganger for at Akke Hakk skulle lære den (og for at D skulle repetere den), sang D og Akke Hakk sammen.

Nå var det *S-lyd-vers*, og D visste hvilken lyd det var før jeg hadde sunget noe som helst: «Jeg vet det er /s/, fordi jeg vet at *snø* begynner på s!» D sa om Akke Hakk: Han er ordentlig menneske, tror jeg!» Også denne gang fungerte metoden vår perfekt.

L-lyd-vers: «Den er om I!» Etter disse sangene har Akke Hakk begynt å si enkeltord på vår måte: *Hurra, ja, takk, Daniel*.

O-lyd-vers: D gjetter at den handler om /o/. Han utbryter: «**Jeg elsker deg, Akke Hakk!**» Så følger *M-lyd-vers*, og etter å ha betraktet bildet, vet han at vi skal synge om /m/.

Vi ser nøye på bildet til *R-lyd-vers*, og han undersøker om tingene har r-lyd i seg: «r/o, ja, ha/r/e, ja, trakt/o/r, to! Rødtrost? (Det er rødstjert). Jeg sier at bærene heter rognebær. Vi synger sangen, og etterpå kan Akke Hakk si ordet *rik*.

N-lyd-vers: Han ser på bildet og gjetter at sangen handler om /l/, nei: /y/. Men da jeg har sunget «Nissene nynner», vet han det er /n/. Etter denne sangen kan Akke Hakk si *nei*.

Etter *A-lyd-vers* kan faktisk Akke Hakk si *apeland*.

U-lyd-vers: Jeg spør hva *uredd* betyr. «Ikke noe redd, men jeg er heller ikke noe redd! Jeg kan ta med fiskestang med krok på og kaste på ulven så *den* blir død istedenfor! Så derfor er jeg ikke redd for ulver.»

Å-lyd-vers: «Det er ål, /å/!» Etterpå kan Akke Hakk si *moro*.

Premien D valgte, var å trene i trimrommet med Akke Hakk. Etter ei stund ble jeg så sliten av å føre hånddokka at jeg foreslo at han kunne sitte inni genseren hans. Det var stor begeistring over at Akke Hakk var med på alle øvelsene D gjorde.

Respons fra et annet kontinent:

Besteforeldrene til D og A var på besøk og sa det var fantastisk hva jeg hadde gjort for D. Han er en helt annen gutt enn da de var her for 18 mnd. siden. (Det var like etter oppstart av tiltaket, der de deltok på en time, siden bestemoren er spesialpedagog). De viste meg en fotobok de hadde lagd om Norges-turen, der flere sider var viet Fokus-rommet! De skrev at jeg hadde innredet Fokus-rommet for å hjelpe barn med læringen. «Lots of stimulating, hands on activities to encourage interest. Parents don't mind getting involved, either. Everything bright and attractive. Ann loves getting into action and will benefit greatly. Creative play and learning, totally absorbing». Bestemoren har fulgt med på Fokus-tiltaket via en hemmelig Facebook-gruppe.

27. august med D og A: Taremareby film, Ingebrigt Davik – dialekt med/uten stumme bokstaver

<https://tv.nrk.no/serie/det-hende-i-taremareby>

Jeg hadde lånt bort boka om Taremareby nylig, og barna hadde blitt lest for i den. Da jeg oppdaget at boka var i tegnefilmutgave på NRK's sider, ville jeg vise den. Jeg var spent på om barna ville forstå historien, som er på nynorsk. Det så ut til å fungere fint. D utbrøt plutselig – midt i fortellingen: «**Sand har stum D!**» «Ja! Det har du rett i! Så mye du kan!» sa jeg – og så ikke utsagnet i sammenheng med historien. Vi så litt videre, men plutselig spurte jeg: «Men hvordan visste du at sand har stum D?» «**Han som forteller, sa S/A/N/D – og da er D stum!**» Jeg var mektig imponert. Barn er vanligvis ikke opptatte av formsida til språket når de lytter til en fortelling. De er opptatte av meningen. Det var overraskende at han la merke til en slik skriftspråklig detalj midt i opplesningen.

Jeg svarte at jeg ikke hadde oppdaget at han sa d-lyden i ordet *sand*. Men da er ikke D stum i Davik sin dialekt, mens den er stum i vår! Ja, det var han enig i.

31. august med D: Vinkelformer, skriving, kode lyd/bokstav Y/y, synge tre sanger om Y/y

Vi repeterte vinkelform. Han hadde glemt hva en vinkel er. Vi lagde vinkler med skrevende bein. (Han klarte uten tvil stump vinkelform – det var nesten spagaten). Vi brukte beina på passeren til å forme de tre vinkeltypene. Jeg viste ham at uansett i hvilken retning vinkelåpningen var, så var det samme vinkelform for det – *spiss vinkelform*, *stump vinkelform* eller *rettvinklet form*. Jeg forklarte at når vinkelen kan settes slik at den blir en L, da er det rettvinklet form.

Han gjorde noen oppgaver jeg har lagd for å trene inn de ulike vinkelformene: rettvinklet, stump og spiss. (Se *Begrepsøvingshefte*). For hver linje med V-er snudde jeg arket i en ny retning, og snakket videre om at det er spiss vinkelform i alle tilfeller. Likedan med L-ene, de er rettvinklede former uavhengig av retningen. Han måtte skrive bokstaven og si navnet på vinkelen. Jeg hadde lagd hus uten tak, og han skulle bruke linjal og tegne inn taket fra prikk til vegg og si «stump vinkelform». Til slutt skulle han peke ut de takene som hadde henholdsvis stump, spiss og rettvinklet form. Det var vanskelig, men han klarte mange.

Etterpå la han ord med megabokstavkort på terrassen – der alle bokstavene var hengt opp med klyper. Han var dyktig. Han leste ordene etterpå og øvde på å dra lydene sammen. Han valgte bevisst å legge med små eller store bokstaver (som er på hver sin side av kortene). Før han skulle skrive «LUS», hentet vi et blad fra epletreet og så på baksida, der det har vært mye lus i sommer. Vi så på det i et forstørrelsesspeil også. Jeg forklarte også andre ord han skrev, som ur, uer og uro. Han ville demonstrere ordet uro.

Vi leste noen rimramser med y-ord og snakket om betydningen. Da leste vi i kor. Det er fint, for da får han trening uten å måtte rettes på.

Vi sang *Y-lyd-vers* og snakket om ysting av ost. Jeg forklarte at *yr* er små regndråper. Etterpå så vi på bildene av *Y-vers* og *y-vers*, og jeg sang dem flere ganger. Han syntes de var morsomme. Jeg gjorde et poeng av at *y* vil dykke ned (under skrive linja); men det får den ikke lov til. Bare den dype skrå linja går under streken. Vi snakket om at *y* er den første bokstaven han lærer, som går **dypt ned under skrive linja**. Alle de andre har plass på linja. Han syntes det var spennende med *Y* som roper «**Fy! Hold deg unna veien!**» til *J*. Så da måtte jeg forklare om den skriveregelen. «**Det er strengt forbudt for J å stå foran Y! Da kommer den i fengsel!**» Jeg skrev *JYSE*, og satte gitter foran *J*. Jeg forklarte at *J* må sende en vikar for å slippe fengsel, og *vikaren er G*. Jeg skrev *GYSE*. *D* var gira og ville skrive *JYSE* flere ganger og tegne gitter foran *J*. Men da han begynte å tegne gitter foran *G* i *GYSE*, da måtte jeg si stopp! Til slutt øvde vi på å skrive *y*-er med selvinstruksjon: *Lav skrå linje + dyp skrå linje*. Det gikk fint.

31. august med P og kamerat fra barnehagen: Legge ord etter diktat

De la megabokstavkort på verandaen. Nå blåste det voldsomt, så vi måtte bruke glasskåler for å holde kortene på plass mens de skrev. De var flinke, begge to. Jeg var nøye med at de måtte holde seg til én bokstavtype. Begge måtte snu et kort flere av gangene, for at det skulle bli bare små eller bare store bokstaver.

7. september med D: Førskolebok, Fokus: å

Vi så på hans første fullførte førskolebok fra barnehagen og leste det som sto der. Etterpå Fokus: 1) Finn lyden /å/ med å. 2) lytte ut lyder i avbildede ord, skrive ordene. 3) lese å-ord. Vise meg låret sitt.

14. september med D: Lesing og skriving

Arbeid med å og Y. Bokstavskriving med selvinstruksjon, finn lyden, språklydsanger: å-lyd-vers, y-lyd-vers, Y-vers, y-vers.

Megabokstavkort, særlig med Y, Å, og noen Ø. Skrev fårepølse og var veldig stolt over et så langt ord.

16. september med D: Lesing og skriving, ø-lyd

D husket fortsatt forbudet mot J foran Y.

Ø-lyd-vers, (han skjønte etter tre ord at det var ø-lyd), finn lyden, bokstavskriving med selvinstruksjon. Vi øvde på å skrive oval Ø, og han ble veldig flink til det.

Finne ut om det var ø-lyd i masse bilder, og dersom det var det, skrev jeg eller D ordet ved siden av. I ordet *ørn*, sa han han «ø, n», og det er jo riktig bokstavløs lyd på østlandsmål. Da jeg skrev ordet, forklarte jeg at /n/ ikke har en bokstav, så vi må skrive *RN*, og jeg lagde ramme rundt symbolet, som viser at det er én lyd. Jeg fortalte at ei venninne sier ø-r-n, og han snakket om en annen som gjør det. I et annet ord var det /t/, så da satte jeg ramme rundt *RT* og forklarte på samme måte. Han forstår alt.

Han skrev ei rekke med Ø-ord. Ett av dem var *sør*. Jeg spurte om han visste hva det betydde. Han sa «fra sør til vest» – og jeg sa, ja, det er en *himmelretning*. Jeg fant fram globusen og pekte nederst på den og sa det var sør. Vi snakket om nord, og at Norge er i nord. Vi snakket om Australia. Det ligger langt sør. Hvis man reiser sørover fra Australia, kan man komme til Sydpolen. Og reiser vi fra Norge til Australia, drar vi mot sør og øst. Fra Norge kan man reise nordover helt til Nordpolen.

D ble veldig ivrig: Han begynte å lese navn på globusen. Det imponerte meg: Indonesia, Amerika (med trykk på i), Sør, Australia (Jeg forklarte at /au/ skrives A+U), Mali, Niger, Sudan, Zambia (leste Z som s!), India, Asia.

Mens han skrev Ø-ord, ble det klart at enkelte bokstaver må repeteres: e og s (som han skrev speilvendt). Til slutt la han ord med megakort, etter en koselig treningsstund i kjelleren.

21. september med D: Fokus på Ø og T

D skrev mange ord med Ø, inkludert *sør* og *øst*. Vi så på *kompas* og *sjekket retninger*. Vi sang språklydsangene om /ø/ og /t/, og han gjorde *Finn lyden /t/* med T og t. Han gjorde oppgaven med å registrere hvilke bilder som har /t/ i ordet, og han skrev ordene: *te ost traktor bestik gulrot*. Han skrev ord med T på tavla: *Toril, Tor, tom*. Han er så god på å registrere kort vokal nå at han skrev *tømm*. Så da fikk han skryt, og etterpå snakket vi om regelen «aldri to m-er i slutten av ord» – ved hjelp av eventyr om fengsel, hvorpå han tegnet fengselsgitter over M-ene. Han skrev *øst, høst, rødt* med strek under stum d, snakket om at det heter *rødt eple*, men *rød tomat* etc. Vi så på eplene på treet utenfor. Vi øvde også på å skrive små bokstaver: e og r og s.

Jeg sang «Sussebass, du er så søt som en stor karamell». Han skulle svare: «Æsj og isj, for no' klisj, sjusjing er'ke no' for meg, nei.» (Æsj og isj, for noe kliss! Kyssing er ikke noe for meg, nei!) Han var gira og sang den helt til han kunne den, og sang den til læreren i barnehagen da vi kom dit.

07. oktober med D: Ord og historie med T, stum T, stillingsbegreper, spiralform, pluss-stykker

Vi leste ord med T. Ei av ordramsene har kort vokal og dobbel konsonant. D satte prikk under alle de korte vokalene, ved å legge merke til den doble konsonanten og markere forutgående vokal.

Vi så på bildet av meg med Akke Hakk og Lærer Lise i Stangeavisa. Jeg sang SKJ-verset som var referert der, og forklarte at /j/ ikke har en egen bokstav, og ofte skrives den med tre bokstaver, SKJ.

Akke Hakk var på besøk, og D tolket lett det Akke sa.

Vi snakket om at alle ord vi kan peke på og si «det» til, har stum T, akkurat som ordet *DET*. Så fant vi i fellesskap mange ting med slike navn i rommet og skrev dem ned med ordet *det* foran og strek under alle stumme. Vi skrev også en del ord som vi må si *den* foran. De har ikke stum T. Vi skrev:

Det teltet, det papiret, det bordet, det speilet, det huset, det kameraet, det mennesket, det hode, det håret, det ordet, det viskelæret, det skapet, det lyset, det rotet, det fatet, det vinduet, det tallet.

D sa til Akke Hakk: «Når du ser en strek under bokstaven, er den stum.» D ville føre Akke Hakk og lot ham se på ordene vi hadde skrevet.

D hadde mistet en tann, så jeg leste «Ole mister en tann» fra Bakkebygrenda. Han hadde sett historien på film. Siden Ole fikk en tjøring for tanna, fant jeg fram samlingen med tjøringer. D sa at Emil hadde svelget en tjøring, så han hadde hørt om den mynten før.

Vi korleste historien i T-heftet og satte prikk under alle korte vokaler. Vi la merke til de stumme T-ene og fant enda flere ord vi kunne føye til på stum-T-lista vår.

Vi snakket så vidt om SKJ som er J-lyd, og jeg satte ramme rundt bokstavene, som betyr at det er én lyd.

Etterpå repeterte vi *loddrett og vannrett stilling* ved hjelp av lodd og flaske med blått vann.

Så snakket vi om *spiralform* og så på mange ting med den formen. En nøtteknekker hadde spiralformet skaft, så da måtte vi hente nøtter og knekke dem. Men, jammen: Nøtteskåla hadde en nøtteknekker av tre, som også hadde spiralform! Vi knekte noen nøtter med den, men så sprakk treet.

D sa: «+4+1=5, +5+5=10, +4+2=6.» Jeg ble imponert og roste ham for dette. Jeg sa etterpå at man ikke trenger å si «pluss» foran det første tallet, men det gjør ikke noe. Jeg har ikke lært ham å si pluss, så det må han ha lært i barnehagen. Men vi har jo arbeidet med å legge til og trekke fra antall i grupper i to år. Likevel var jeg forundret over denne prestasjonen og var usikker på om han bare hadde lært ramser. (Men det er jo nettopp slike tallkombinasjoner barna bør lære så mange som mulig av.)

19. oktober med D: Fokus på ø, korlesing av ø-historien i førsteklasseheftet

Vi korleste lesestykkene om ø-lyden, snakket om bildene og om begreper. Jeg forklarte om *OG*, som har å-lyd og stum G. «På nynorsk sier man /g/», sa han. Vi snakket om at det var leit da jeg var barn at foreldre sa *Fy!* til barn, slik far til Are sa her. Nå sier man det vel mest til hundene. Han fortalte om noen der mannen sier «nei, fy! til hunden huns. Hun sier fy når hunden går fort fra hun.»

Vi jobbet med et Donald-hefte han hadde fått i barnehagen, som handler om nettvett. Han gjorde labyrinten fort og lett. Vi gjorde kryssordet sammen. Han skrev de fleste ordene. Han måtte skrive *You Tube*, og da snakket vi om at *you* skrive *Y-O-U*, og at det er en stum E til slutt i *Tube*. Det er stum *E* til slutt i mange ord på engelsk, og e-en kalles *silent E*, forklarte jeg.

Han skrev *Andeby*. Jeg sa at and har stum D. «Og vel sand, det har jeg sagt en gang! På nynorsk sier man *sand!*» Det er morsomt, for etter at D sa at sand har stum D mens han hørte Ingebrigt Davik, dro jeg til Stryn. Da la jeg merke til at svigerinna mi uttalte mange lyder som er stumme bokstaver i min dialekt. Det hadde jeg aldri tenkt over før. D satte meg på sporet!

Vi snakket også om andre skriftspråklige fenomener:

1. Mange ord slutter på «li», og de har alltid stum G etter seg. Jeg sa noen eksempler og skrev ned ordene *herlig, kjærlig, farlig*.
2. Jeg snakket om at *NG* er symbolet til én lyd, /ŋ/.

21. oktober med D: h, nye ord i verset, lytte ut /h/, kort og trykksvak e, stavelser

Vi så på H-lyd-bildet. Han sa: «Dette er sangen om /h/, fordi du sa Hege.» Vi sang sangen flere ganger og snakket om betydningen. Vi snakket om at Hansen er far til Hege, at han har astma og begynner å hoste og nyse av støv. Sånn er jeg også. Derfor må jeg ha maske når jeg er på krypeloftet, ellers blir jeg forkjølet. Vi snakket om *helse*, at det betyr å være frisk. Hege har *ansvar* for å passe på at pappaen ikke blir syk av alt støvet, sier Hansen. Å *hope seg opp* betyr at det blir hauger. Jeg demonstrerte hva *harke* er, og viste at når vi *hoser*, går strupehodet opp og ned, kanskje det var derfor det sto at *halsen slarker*, at den beveger seg hele tida.

Etter synginga sa jeg ett og ett ord i teksten, og han rakte opp hånda hver gang han hørte h-lyden. Han var flink. /h/ er en vanskelig lyd, ikke minst fordi noen av de andre lydene også får en pustelyd. Vi gikk gjennom alle bildene, og D sjekket om det var h-lyd i ordene. Jeg skrev ordene ved siden av hvert bilde, og jeg eller D satte strek under stumme bokstaver og prikk under korte vokaler. Jeg har ikke snakket om kort /e/ i slutten av flerstavelsesord før. Men siden han satte prikk under e-en i hane, forklarte jeg om det fenomenet. Da ble han ivrig og satte prikk under de andre e-ene i slutten av ord. Jeg forklarte at det bare er hvis det er to eller flere stavelser at e-en er kort. Så da måtte vi bevisstgjøre på hva en *stavelse* er. Jeg forklarte at det er *rytmen i ordene*, der det er naturlig å *klappe*. Vi klappet stavelsene i alle ordene, og han sa antallet. Han ville skrive ned tallene også, så da måtte vi øve på 4-tallet, siden det er fire stavelser i *marihøne*. Det ble mye teori på én gang, men han synes det bare er moro.

Vi så på B-boka av Kari Wessel, som jeg hadde i førsteklasse. Der er det noen troll som skjærer og bøyer på de store bokstavene, så de blir små. Vi så at den øverste delen av høyre loddrette linje i H ble sagd av. Deretter ble den vannrette linja bøyd på så den fikk bueform: h.

Etterpå skrev han fine H-er og h-er etter selvinstruksjon. Han måtte si «h» hver gang han hadde skrevet den – det hjelper barn å kode språklyd-symbol-koblingen ifølge Ivar Bråten's forskning. Jeg

mente om at «bue ned» betyr bue med åpning i retning nedover. Jeg sa også at *H ligner på ei pipe*, og det passer bra, siden *h-lyden er en pustelyd, og røyk er en slags pust også*. (Jeg viste ham ikke at *h-lyden har plass i pipa i språklydhuset*.) Vi tegnet røyk som kom opp fra en av H-ene. Vi repeterte også *høyre og venstre*, siden han skrev bokstaven H i retning fra høyre første gang. Jeg filmet ham mens han løftet annenhver arm og sa hvilken plass de hadde. «Dette er høyre, dette er venstre ...».

Jeg skrev loddrette linjer og lagde fire ulike *buer til høyre for* dem: bue ned, bue opp, venstre-bue og høyre-bue – som alt refererer til bueåpningens retning. Bue ned, venstre-bue og bue opp kan bli en virkelig bokstav når buen har plass til høyre for den loddrette linja (h, n, m, f, r, D, B, P, t), og lesebokstaven æ har høyre-bue, men den var ikke lett å komme på, ut fra øvelsen vår. Noen skriver liten k med høyre-bue istedenfor vinkel, snakket vi om. Til slutt gjorde han fire linjer med *Finn lyden* til H og til h. Det gikk i rasende fart.

Med denne timen avsluttet vi Fokus-tiltaket for disse tre tospråklige barna.

TELLEPEDAGOGIKKENS HUSKEREGLE

Tekst: Toril Karstad, Melodi: Mot i brystet. Tilegnet dr. polit. Andreas Hansen

Dette er en tellesang for mattepedagoger.	Mestrer barnet flyttetelling, så det teller riktig,
Her er Hansens tellesteg fra A til Å.	da er tida kommet for et nytt nivå:
Vi kan faktisk love både gull og grønne skoger	Ta-på-telling er prinsippet: «Rør hver ting forsiktig!
hvis man bruker flyttetelling med de små:	Ta på tingen mens du sier tallet nå!»
Barnet flytter ting til en mengdering.	«Antallet ble tre!» «Ja, se det, se det!
Og det beste er å dunke kjøpt.	Dette greide du visst riktig godt!»
«Helt samtidig, raskt og smidig, si nå riktig antall!»	Peketelling likner elling. «Pek imens du teller!»
Da blir en-til-en-korrespondansen skapt.	Det er Hansen tredje steg. «Nå går det flott!»

Nikketelling bruker mange voksne som metode

når de teller lyspunkt i en diger sal.

En kan faktisk styre sin oppmerksomhet med hodet.

Nikking mens man teller er et ideal:

«Tell og flytt ditt blikk med samtidig nikk!»

er Andreas Hansens fjerde trinn.

Siste melding: «Tenketelling; alt skjer inni hjernen!»

Nå kan barnet tellekunsten ut og inn!

BEGREPSUNDERVISNINGSVERS

Tekst: Toril Karstad

Melodi: Ritsj, ratsj filibom-bom-bom

- 1 Særskilte begreper som man kan kode med – bruke hodet med, de legger et grunnlag for barnas læring, skal du se!
Det lønner seg
å støpe fundament; tro meg!
Da lærer barna
lesing i en fei.
Regning læres lett og godt
når tallbegreper er forstått,
mens mattebok fra første dag
kan skape ubehag.
- 2 Ta overbegrepet «form» med en mengde underbegreper til:
Det hierarkiet kan barna
lære om du vil.
«En vinkel*form*
blir V, og bue*form* blir C.»
Si «form» hver gang,
så blir det læring: Pang!
Tegner barna skog og fjell,
da går det nesten av seg selv.
De tolker former kjapt
når et begrepssystem er skapt.
- 3 Skrå, loddrett og vannrett stilling er tre begreper i ett system.
Dem kodes bokstaven Æ med
og kobles til fonem.
Før skolestart
kan mange mestre sånt, helt klart,
hvis form og stilling
er blitt kodet smart.
Er et barn fonembevisst
og mestrer ord fra først til sist
om plass og retning, høy og lav,
så kodes hver bokstav.
- 4 Skal høyre og venstre læres som plass- og retningsbegreper, ja, da må det litt «action» til, ellers går det sjelden bra.
Gi oppdrag sånn:
«Legg bilen i din venstre hånd,
på høyre kne,
bak venstre hæl, se det!
Hold den inntil høyre øre,
venstre øye, la den kjøre
helt til høyre lilletå!
Du kan det jammen nå!»
- 5 Lær barna begrepet antall og tallbegreper. Sett barn i sving!
Talloperasjoner gjøres med helt konkrete ting:
«Flytt ting og tell!»
«Bruk meterstav;
mål lengden selv!»
«Trill kuler og tell antallet, da vel!»
«Tell og tren på kuleramme!»
«Sjekk om mengden blir den samme!»
«Sammenlign to steiners vekt!»
– Nå har vi lært og lekt.
- 6 Det du har fått høre nå, har sitt opphav i Magne Nyborgs sinn.
Han formet modellen, og den ble testet ut og inn.
Når det er sagt,
så har jo også andre lagt
sin hånd på verket
i sin nøkkeljakt.
BU er en god modell.
Den kan du gjerne prøve selv!
Lær barna GBS*, min venn,
så blir det klaff igjen!

* GBS = grunnleggende begrepssystemer